

Hemlösa barnfamiljer i Hässelby-Vällingby

- utvärdering av projektet Steget före

Utvärderare: Marie Nordfeldt,
Sköndalsinstitutet,
Ersta Sköndal Högskola, Stockholm
2005-10-14

Inledning.....	3
Projektets syften, mål och samarbete	4
Utvärderingens syfte och metod.....	4
Definitioner och avgränsningar	7
Tidigare forskning med relevans för utvärderingen.....	9
Kvinnor och hemlöshet	9
Invandring och hemlöshet	10
Hemlösa barn.....	12
Familjerna som deltagit i Steget före	13
Några röster från familjerna	19
Hinder vid ingången till bostadsmarknaden.....	19
Hur påverkas familjen av boendesituationen?	20
Projektets kontext av bostadspolitiska förändringar	22
Projektets geografiska kontext – några fakta om stadsdelen Hässelby- Vällingby....	24
Hemlösa i Hässelby-Vällingby.....	26
Steget före – organisation och arbetsformer	29
Projektets plats i Individ- och familjeomsorgens organisation	30
Resurser (ekonomi/personal/tid)	32
Beslutsdelegation	33
Jourlägenhetsverksamheten.....	33
Stöd som inte direkt är kopplat till boendesituationen.....	35
Från sociala till medicinska förturer.....	35
Familjeträffarna.....	35
Vad tycker deltagande familjerna om kvällsträffarna?	36
Samarbetspartners – de som kom med och de som försvann på vägen	37
Information om projektet	39
Projektets resultat	40
Projektets målgrupp – när projektet de som avsågs att nå?.....	40
Förändringar i målgruppens boendestatus till följd av projektet.....	40
Former för samverkan mellan olika aktörer som utvecklats i projektet.....	41
Nya arbetsmetoder när det gäller målgruppen	41
Eventuella kostnadsbesparingar i relation till projektets målgrupp	42
Vad möjliggör och hindrar projektet och vilka är dess styrkor och svagheter?.....	46
Vad möjliggör projektet?	46
Vad hindrar projektet?.....	46
Vad är projektet styrkor.....	47
...och svagheter?	47
Har projektet fått några oavsedda effekter?	48
Har brukarna (målgruppen) haft möjlighet att påverka projektet?.....	48
Efter projektet.....	49
Vilken hjälp anser sig familjerna ha fått från projektet?	49
Slutsatser och diskussion.....	50
Referenser:	54
Bilaga 1	57

Inledning

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning har mellan mars 2003 t o m februari 2005 drivit ett projekt riktat mot barnfamiljer som definieras som hemlösa. Projektet kallas ”Steget före” och har utgjort ett av sammanlagt 19 projekt som uppburit medel från Socialstyrelsen under åren 2003-2005, och som ingår i Socialstyrelsens arbete med att utveckla metoder som motverkar hemlöshet.¹ Socialstyrelsen har finansierat projektet med totalt 1 590’ SEK för två år.

Bakgrunden till projektet Steget före var en tilltagande problematik som man erfor under början av 2000-talet vid stadsdelsförvaltningen i Hässelby-Vällingby med barnfamiljer som saknade bostad. Detta innebar merarbete och en ökad kostnad för förvaltningen vilket sågs som ett problem. Försörjningssektionerna vid stadsdelsförvaltningen fick lägga ned allt större arbete på att ordna tillfälligt tak över huvudet för dessa familjer. Akuta lösningar blev att placera familjer på hotell, vilket blev en mycket kostsamt lösning för förvaltningen. Totalt ökade kostnaderna för hotell- och vandrarhemsboende från 1,3 mkr år 2000 till 1,8 mkr år 2001. År 2002 hade kostnaderna ytterligare ökat till 2,6 mkr (Verksamhetsberättelse 2002). Att placera familjer på hotell har inte heller upplevts som en tillfredsställande lösning från stadsdelsförvaltningens sida, speciellt med tanke på barnens situation. Socialsekreterare vid förvaltningen beskriver denna situation som ångestfylld och kaotiskt även för dem som ordnar placeringen. Men i många fall har det varit svårt att få till stånd mer långsiktiga och adekvata planeringar för familjerna. I början av november 2001 avsattes en socialsekreterartjänst för att, med administrativ hjälp från försörjningssektionerna, samordna insatserna och utreda stödbehoven för de hemlösa familjerna, samt att följa upp hotell- och jourlägenhetsboendet. Detta arbete utvecklades till det projekt som denna utvärdering behandlar.

Familjerna som deltagit i projektet har hamnat i en situation av hemlöshet antingen med anledning av att de blivit vräkta p g a obetald hyra, för sent inbetald hyra vid upprepade tillfällen², eller att de saknat ett stadigvarande boende i Hässelby-Vällingby. Vanligare än avhysningar från förstahandkontrakt är att man blivit avhyst från ett andrahands- eller inneboendekontrakt när hyresvärden fått kännedom om en olaglig uthyrning eller att förstahandshyresgästen vill flytta tillbaka till lägenheten. Bland dem som saknat stadigvarande boende är relativt nyanlända invandrarfamiljer utan tidigare förankring på bostadsmarknaden överrepresenterade. Familjerna har genom Individ- och familjeomsorgen (IoF) vid stadsdelsförvaltningen placerats på hotell och vandrarhem. När hotellkostnaderna för gruppen har stigit och hemlösheten blivit ett mera permanent tillstånd för många utav familjerna, har IoF valt att placera flera hemlösa barnfamiljer i s k jourlägenheter. Jourlägenheterna hyrs ut av kommunala bostadsbolag och är förmedlade till förvaltningen genom Bostad Stockholm. Jourlägenheterna är avsedda för familjer med akut behov av kortvarigt boende och hyrs ut i andra hand av förvaltningen. Därutöver finns

---

¹ Steget före ingick i den första omgången av projekt som fick stöd inom Socialstyrelsens hemlöshetsarbete. Under 2005 har en ny projektomgång startat. Se vidare Socialstyrelsens hemsida www.sos.se/Socialtj/Hemlos/hemproj.htm

² I ett fåtal fall även störningar.

barnfamiljer i s k försökslägenheter där IoF står för stödet och kontraktet de första året i boendet. Även två tomma fritidshem och en lägenhetslokal har utnyttjats som jourlägenheter för stora barnfamiljer.

Projektets syften, mål och samarbete

Målgrupp för Steget före är hemlösa barnfamiljer i Hässelby-Vällingby som har svårt att finna en bostad på den öppna bostadsmarknaden och är i behov av socialtjänstens stöd för att ordna sin boendesituation, såväl på kort som på lång sikt.

Syften med projektet är att:

- Vidareutveckla samverkan mellan socialtjänsten, kristen diakoni och frivilliga organisationer i Hässelby- Vällingby.
- Stoppa vräkningar av barnfamiljer med sena hyresinbetalningar och hyresskulder.
- Minimera de negativa konsekvenser och kostnader som följer med hemlöshet genom att samordna och utveckla insatserna för hemlösa barnfamiljer.
- Minimera hotellboendet för gruppen hemlösa barnfamiljer.
- Skapa ett forum för hemlösa barnfamiljer i syfte att underlätta familjernas kontakter med det övriga samhället.

Stadsdelsförvaltningens samarbetspartners i projektet är:

- ⇒ Svenska Kyrkan i Hässelby
- ⇒ Hässelby-Vällingby psykiatriska öppenvårdsmottagning
- ⇒ Mångkulturellt kvinnocenter i Grimsta.

Det finns således ett antal olika syften och mål med projektet. Det görs dock ingen särskiljning mellan syfte och mål. I inledningsfasen – mellan ansökan och fastställande av en projektplan att arbeta utifrån – omformulerades projektets mål och syften. Målen tonades ner något och konkretiserades. I projektet har man sedan arbetat utifrån de syftes- och målbeskrivningar som antogs i projektplanen.

Under det första året har samverkan utvecklats mellan socialtjänsten (projektet Steget före) och svenska kyrkans diakoncenter Oasen i Hässelby gård. Samverkan beskrivs vidare nedan.

Utvärderingens syfte och metod

Utvärderingen har följt projektet med nedslag vid olika tillfällen från projektets start till avslut. En första avrapportering skedde efter halva projekttiden projektet

varit igång i ca ett år. Den slutliga utvärderingen har genomförts i projektets avslutningsfas men bygger vidare på deltidsvärderingen. Projektet formella avslutningsdatum var 28 februari 2005. Utvärderingen av Steget före är utformad som en kombinerad process- och resultatutvärdering. I en processutvärdering är det den interna dynamiken och de faktiska aktiviteterna i ett projekt som sätts i fokus, i syfte att skapa förståelse för dess styrka och svagheter. Dvs *hur något genomförs* fokuseras. Detta gäller inte bara formella aktiviteter och förväntade resultat utan även informella mönster och oförutsedda resultat. I resultatutvärderingen lyfts *vad projektet resulterat i fram*, här i form av förändringar när det gäller målgruppens status. (jmf Patton, 1980, 1997)

Syftet med utvärderingen är tvådelat. Det första syftet är att beskriva och analysera projektets organisation och resultat i enlighet med beskrivningen nedan. Analysen görs med en (begränsad) utblick mot tidigare forskning om organisationer och projektorganisering. Det andra syftet är att lyfta fram målgruppen för projektet; de hemlösa barnfamiljerna och deras problematik.

Figur 1. Utvärderingens struktur

Delar	Fokus	Frågor för utvärderingen
Projekt (inre och yttre förutsättningar)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mål ▪ Organisation ▪ Målgrupp ▪ Resurser (ekonomi/personal/tid) 	<ul style="list-style-type: none"> • Konkret? • Genomförbart? • Sammanhängande/ motsägelser? • Olika aktörers tolkning av syfte och mål. • Krånglig eller effektiv organisation? • (personalomsättning, beslutsdelegation) • Målgruppens familjestruktur, boende och problembild. • Kostnader relaterade till projektets målgrupp? • Ekonomiska resurser för projektet? • Personal och tid avsatt för projektet?
Process	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arbetsformer och metoder för att uppfylla mål och syften. ▪ Extern och intern samverkan ▪ Information och förankring ▪ Resurser ▪ Brukarmedverkan 	<ul style="list-style-type: none"> • Vilka aktörer är involverade i projektet? • Hur har de olika aktörerna involverats? • Hur är arbetet med målgruppen organiserat i respektive organisation? • Hur tolkar de olika aktörerna sitt ansvar i förhållande till andra aktörer och de enskilda individerna i målgruppen? • Formellt/informellt samarbete/samverkan? • Projektets förankring i respektive organisation • Hur har information om projektet skett? • Hur når projektet ut? • Är resurserna tillräckliga eller bristfälliga? • Hur kan brukarna (målgruppen) påverka projektet?
Resultat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Måluppfyllelse ▪ Oavsedda effekter 	<ul style="list-style-type: none"> • När projektet de som avsågs att nå? • Förändringar i målgruppens boendestatus till följd av projektet? • Långsiktiga/kortsiktiga förändringar? • Former för samverkan mellan olika aktörer som utvecklats i projektet?

		<ul style="list-style-type: none"> • Nya arbetsmetoder när det gäller målgruppen? • Ev. kostnadsbesparingar i relation till projektets målgrupp? • Vilka faktorer - inklusive insatsen - förklarar resultaten; • Vad möjliggör eller hindrar projektet? • vad är projektets styrkor och svagheter? • Har projektet fått några oavsedda effekter?
--	--	--

Källor för utvärderingen är intervjuer med nyckelpersoner för projektet; projektmedarbetare, samarbetspartners, representanter för projektets styrgrupp, chefer vid stadsdelsförvaltningen, socialnämndens ordförande samt några övriga personer vid stadsdelsförvaltningen som på olika sätt haft kontakter med projektet. Deltagande observationer har gjorts vid ett antal av de familjeträffar som anordnats inom ramen för projektet. Intervjuer har också genomförts med ett mindre antal (8 st) av de familjer som deltagit i projektet.³ Vid intervjutillfällena var det de vuxna i familjerna som intervjuades. Vid intervjutillfällena följdes sedvanliga forskningsetiska principer. Intervjupersonerna informerades studiens syfte, hur materialet kommer att användas samt att den intervjuade har rätt att när som helst avbryta intervjun. En intervju genomfördes med tolk. Intervjuerna spelades in och har skrivits ut i sin helhet. I presentationen är intervjumaterialet helt oidentifierat och de enskilda berättelserna länkas samman i syfte att hindra att någon intervjuperson skall kunna kännas igen utifrån texten.

Figur 2. Sammanfattning av intervjuer och deltagande observation

16 personintervjuer med 13 ”nyckelpersoner” för projektet varav 10 genomfördes under perioden jan-april -04 samt 6 under perioden jan-feb. -05.
2 telefonintervjuer, våren -04.
8 stycken intervjuer med hemlösa, genomfördes under hösten - 04.
Deltagande vid familjeträffar vid 9 tillfällen, löpande under projekttiden
Deltagande vid styr el. referensgruppsmöten vid 6 tillfällen, löpande under projekttiden

Det empiriska materialet består vidare av aktuppgifter om familjerna som oidentifierats och sammanställts av projektmedarbetarna i en enkät. Detta material innehåller uppgifter om målgruppens familjestruktur, inkomst,

³ Dessa intervjuer genomfördes av Annika Stéenmarck som gjorde sin praktik som socionomstudent i projektet under höstterminen 2004. Familjer för intervjuer söktes genom att en förfrågan skickades ut i ett brev som också beskrev studiens syfte och frågeområden, till de familjer som deltog i Steget före. Familjerna fick sedan anmäla intresse för att medverka i en intervju. Antalet intervjuer begränsades av det antal familjer som anmälde sitt intresse. Det är troligt att de familjer som ställde upp för intervjuer är familjer som haft en relativt nära kontakt och kände till projektet väl vilket kan ge en bias när det gäller deras omdömen om projektet. Det är också troligt att det inte är de familjer som har den allra mest utsatta situationen som orkar och kan ställa upp för en intervju. De intervjuade familjerna har, sina egna unika historier till trots, gemensamma erfarenheter av en situation av bostadslöshet och av att ha mött hinder vid ingången till bostadsmarknaden.

sysselsättning och boende mm. Övrigt material är projektmedarbetarnas dokumentation av projektet, samt verksamhetsberättelser och statistikuppgifter från stadsdelsförvaltningen.

En viktig metodfråga när man utvärderar ett begränsat projekt där ett fåtal personer varit engagerade i arbetet, är att skilja mellan person och funktion. Utvärderingen behandlar projektets organisation och genomförande och medarbetarnas funktioner i detta. Men medarbetarna har i mångt och mycket präglat projektet och de är som personer väl kända för de familjer som deltagit i projektet. För att tydliggöra att det är funktionerna och inte personerna som utvärderas hålls en ganska formell linje i texten där jag konsekvent använder mig av funktionsbeteckningar och inte medarbetarnas namn.

Definitioner och avgränsningar

Inom forskningen om hemlöshet och bostadslöshet finns en ständigt pågående diskussion om definitioner och avgränsningar i relation till begreppen hemlösa/hemlöshet, bostadslösa/bostadslöshet. Vilket begrepp - hemlöshet eller bostadslöshet – som används, hur dessa definieras och vilka grupper som skall räknas in, skiljer sig över tid och rum, i vilket syfte och utifrån vilka utgångspunkter som en undersökning görs eller vilka förklaringsansatser som man ansluter sig till (se t ex Sahlin, 1992). En definition av ”hemlös” som ofta används inom den europeiska organisationen FEANTSA⁴ är att sakna tillgång till, och inte utan samhällets stöd kunna skaffa sig en trygg och adekvat bostad. Denna definition omfattar dem som helt saknar tak över huvudet men också dem som saknar dispositionsrätt till den bostad där de för tillfället vistas och de som har tillgång till en bostad som är för liten eller av undermålig standard. (se Sahlin, 2002, s 9). Gullberg och Börjeson (2000) har utvecklat en modell för att bestämma individers/gruppers position på bostadsmarknaden. Bostadslöshet/hemlöshet betraktas därigenom inte som ett statistiskt tillstånd utan som en föränderlig process där individer och hushåll befinner i olika grader av marginella positioner på bostadsmarknaden. I utvärderingen förekommer bägge begreppen, men främst används uttrycket hemlös, i enlighet med att uttrycket *hemlösa familjer* har använts av stadsdelsförvaltningen i Hässelby-Vällingby för att beskriva målgruppen för projektet. I utvärderingen görs således ett pragmatiskt val av uttryck utifrån uppdraget. Hur hemlösa familjer definieras och avgränsas styrs även det i utvärderingen av hur stadsdelsförvaltningen avgränsat den grupp som innefattats i projektet. Någon ytterligare värdering eller diskussion av begrepp och avgränsningar görs inte i denna utvärdering.⁵

Hemlösa barnfamiljer är en grupp som inte tidigare ingått i kartläggningar eller studier av hemlöshet, men vars problematik uppmärksammas under den senaste tiden. Bakgrunden till uppmärksamheten är bl a att en offentlig utredning om ekonomisk utsatta barn publicerades under 2004 (Ds 2004:41). I en av

---

⁴ Se t ex Edgar, Doherty & Meert, 2000, s 7, Sahlin, 2002, s 8f. FEANTSA (the European Federation of National Organisations Working with the homeless) initierade 1991 *The European Observatory on Homelessness*, vilket består av ett nätverk av forskare i 15 europeiska länder. Forskarna i de deltagande länderna skriver årligen nationella rapporter utifrån olika teman och perspektiv på hemlöshet som sedan sammanställs till en sammanhållen rapport som ges ut av FEANTSA (se www.feantsa.org)

⁵ För en vidare diskussion av begrepp och förklaringsmodeller se t ex Sahlin, 1992, 2002, Edgar, Doherty & Meert, 2000, Hopper, K. 1991, Swärd 1998, Daly 1996, Gullberg & Börjeson, 2000.

underlagsrapporterna gjordes en uppskattning att omkring 2000 barn hade berörts av en vräkning under år 2001 (Nilsson & Flyghed, 2004). Denna utredning resulterade i att regeringen tillsatte en särskild utredare med uppdrag att analysera och föreslå hur socialtjänstens insatser för att förebygga och motverka vräkningar kan utvecklas. Barnfamiljer har inte heller tidigare ingått som en kategori i de kartläggningar som Socialstyrelsen genomfört av hemlösa i Sverige. Men i dessa kartläggningar har det visat sig att en stor del av de hemlösa är föräldrar – en tredjedel av de hemlösa hade vid kartläggningen 1999 barn under 18 år (Socialstyrelsen, 2000). I den senaste kartläggningen som genomförs under 2005 har hemlösa barnfamiljer inkluderats (se Regeringsuppdrag S2005/684/ST).

Hemlösa barnfamiljer vidgar definitioner och avgränsningar och adderar nya frågor och perspektiv till hemlöshetsforskningen. Barnfamiljer passar t ex inte in i ”standardberättelserna” för en hemlös person, som ofta beskrivs som en ensamstående man med missbruksproblem (Svärd, 2003). Socialtjänstens insatser för hemlösa är främst anpassade för denna senare grupp av hemlösa. Bostadslösa/hemlösa familjer ses oftare som mer värdiga än stereotypen för en hemlös och deras hemlöshet som mer oförskylld och temporär (se Järvinen, 1993, Löfstrand, 2005: 149). Som framkommer i utvärderingen så skapas det emellertid nya stereotyper som t ex att hemlösa barnfamiljer är stora med många barn.

En problematik i detta sammanhang är vad som utgör en hemlös *familj*. En familj konstitueras på många olika sätt och kan anta många alternativa former. Centralt för projektet är att det finns minderåriga (under 18 år) barn i familjen. Familjerna utgörs av en eller två vårdnadshavare och ett eller flera barn som bor helt eller delvis hos den vårdnadshavare som ingår i projektet.⁶ *Hemlösa familjer* är ingen homogen grupp utan består av olika konstellationer där olika mekanismer och processer lett fram till situationen av hemlöshet. I utvärderingen görs ingen uppdelning i olika typer av familjer utan snarare lyfts viss gemensam karaktäristika och erfarenheter fram. Som en bakgrund är det dock intressant att nämna de olika kategorier av familjer som Löfstrand (2005) tar upp i sin diskussion av hur lokal hemlöshetspolitik organiseras. Löfstrand lyfter ett antal underkategorier av kategorin *familj* som hon identifierat i sina studier av hur olika klientkategorier skapas inom socialtjänsten. En underkategori är *vanliga familjer* vilkas huvudproblem antas vara främst ekonomiska, samt *problematiska familjer* med underkategorier som *stora barnfamiljer* och *barnfamiljer med betalningsanmärkningar och/eller klagomål på ”störningar i boendet”*. En annan konstellation av familj är *den goda (ensamstående) modern* som dock riskerar att omdefinieras till *den missbrukande kvinnan* – och ses implicit som en dålig mor - om det finns, eller finns misstanke om, någon form av missbruksproblem (mina kursiveringar). (Se vidare Löfstrand, a.a).

---

⁶ För en vidare diskussion om familjen som begrepp och institution se t ex Roman, 2004.

Tidigare forskning med relevans för utvärderingen

I planeringen av projektet fanns en förståelse för målgruppens – familjernas – sammansättning och bakgrund. Bland de hemlösa barnfamiljerna i Hässelby-Vällingby finns många ensamstående mödrar samt familjer med utomnordisk invandrarbakgrund. I syfte att ge utvärderingen en inramning av tidigare och pågående forskning belyses delar av den forskning som vuxit fram på senare tid och som berör områdena kvinnor och hemlöshet samt invandring och hemlöshet. Jag nämner också kort forskning om barn och hemlöshet. Det faktum att det finns barn i familjerna är det som bestämmer om de är aktuella för projektet. Forskning med fokus på hemlösa familjer finns ännu inte i någon större utsträckning.

Kvinnor och hemlöshet

En röst från en ensamstående mamma som deltar i projektet får inleda detta avsnitt:

”en mamma ska ju faktiskt klara allt.. man ska vara mycket skötsam och tvätta och stryka och barnen ska vara hela och rena och trygga och mätta och en mamma som är bostadslös är långt värre än en pappa.. med tanke på att man tvingas ta många kontakter för att tvingas hjälpa sig själv har jag stött på en form av två.. tre personlighetstyper som varje socialsekreterare eller annan hjälpare förväntar sig möta.. /.../ det finns också människor inom socialtjänsten som vet att vi behövande är individer men en del har gjort väldigt mycket för att visa att man inte är individ... allt från ett nedsättande tilltal trots att jag inte inbjudit till det eller gjort mig förtjänt av det eftersom jag inte upplever att jag är svår att ha att göra med utan faktiskt samarbetsvillig så långt man kan tänka sig”

Från att ha varit ett relativt dolt fenomen har kvinnors bostadslöshet uppmärksamats i allt högre grad från 1990-talet och framåt. Behovet av att synliggöra hemlösa kvinnors situation lyftes t ex fram i rapporter från Socialstyrelsen och Kommittén för hemlösa i slutet av 1990-talet (Socialstyrelsen, 2000, SOU 2001:95). Hemlösa kvinnors situationer och erfarenheter samt hur detta skiljer sig från hemlösa mäns situationer har studerats såväl i Sverige som internationellt (se t ex Järvinen, 1993, Passaro, 1996, Beijer, 1998, 2000, Edgar & Doherty, 2001, Thörn, 2004). Även om stereotypen för en hemlös person fortfarande i mångt och mycket karaktäriseras som en ensam missbrukande man, finns förhärskade föreställningar om hemlösa kvinnor. Dessa grundar sig bl a i motsatsförhållandet mellan *hem* och *hemlös* och den intima kopplingen som finns mellan *hem* och *kvinnlighet*. Idealbilden av hemmet är intimt kopplat till föreställningar om ”den goda kvinnan”, modern och kontroll av kvinnors sexualitet. (Thörn 2004, s 61) Bilden av *dem hemlösa kvinnan* är istället nära förknippad med *den missbrukande kvinnan*. (Löfstrand 2005, s 229). Dessa två kvinnobilder ”den goda modern” och ”den missbrukande kvinnan” konstrueras i relation till varandra. Kategoriseringen av bostadslösa/hemlösa klienter utifrån förhärskade föreställningar med tydliga genusförtecken får enligt Löfstrand (a.a) en avgörande betydelse för hur myndigheters utformar sina åtgärder.

En förklaring till att kvinnor blir hemlösa som lyfts fram inom internationell forskning är en pågående ”feminisering av fattigdom”. Det faktum att kvinnor i högre grad blivit försörjare – ”bread winners” - och ofta ensamförsörjare i familjer, har medfört en ökad ekonomisk sårbarhet. I kombination med att kvinnor ofta arbetar deltid och inom låginkomstyrken och – med den generella utvecklingen mot en mer flexibel arbetsmarknad – i högre grad på tillfälliga kontrakt, har riskerna för kvinnor att hamna i en situation av hemlöshet ökat (se t ex Edgar & Doherty 2001, Gunnarsson 2000). En annan anledning till kvinnors hemlöshet kan vara utsatthet för våld i hemmet vilket inneburit att mamman och barnen tvingats fly sitt hem och haft problem att finna en ny bostad (se t ex Andersson & Swärd 2004, s 293). Denna senare situation är en del av den ”dolda” hemlösheten bland kvinnor. Kvinnor som befinner sig på kvinnojourer innefattas ofta inte i kartläggningar och avgränsningar av hemlösa.⁷

Invandring och hemlöshet

Forskning om invandring och hemlöshet har börjat växa fram under de senaste åren (t ex Sahlin 2002, Edgar, Doherty & Meert 2004, Järvinen 2004). Personer som nyligen invandrat och ännu inte fått uppehållstillstånd ingår inte i de av myndigheter genomförda kartläggningarna av hemlösa och de har hittills inte omfattats i någon högre grad av forskning. Studier som gjorts pekar på att invandrade personer t ex oftare bor i hyresrätt och i mindre attraktiva bostadsområden, samt att trångboddheten är större bland invandrade hushåll än bland svenskfödda. (Sahlin, 2002, Popoola, 1999) Europeisk forskning visar att familjer med invandrarbakgrund har större sannolikhet vara i riskzonen för att bli hemlösa, det vill säga att bo inneboende hos vänner, med osäkra kontrakt och trångboddhet (Feantsa, 2002). Integrationsförvaltningen i Stockholm uppmärksammade i en rapport som publicerades 1999 bostadsproblemen för nyanlända flyktingar som bl a resulterar i inneboende hos släktingar och vänner vilket i längden skapar problem både för de som bor inneboende och de som har personer inneboende hos sig (ref. i Sahlin, 2002).

En fråga som jag inte kommer att ha möjlighet att undersöka närmare i denna utvärdering men som är relevant att uppmärksamma utifrån vad som framkommit andra studier samt utifrån erfarenheter från andra samhällsarenor, är frågan om förekomsten en strukturell diskriminering på bostadsmarknaden som drabbar familjer med utomnordisk bakgrund. Strukturell diskriminering har hittills främst studerats och debatteras i förhållande till arbetsmarknaden (t ex Integrationsverket 2002). Men frågan om diskriminering på bostadsmarknaden har också börjat att uppmärksammas under de senaste åren i massmedia och i den politiska debatten och även inom forskningen. Molina (2005) diskuterar etniskt diskriminering i boendet i relation till boendesegregation. Hon konstaterar att varken inkomster, utbildning eller yrkestillhörighet kan förklara de missgynnade positioner som personer födda i utlandet har på bostadsmarknaden. Hon kopplar en svag ställning på bostadsmarknaden till både strukturella och institutionella faktorer. Invandrade personer har ofta lägre inkomster än s k sverigefödda, liten eller obefintlig förmögenhet i form av arv och ackumulerat kapital, svårigheter att

---

⁷ I Socialstyrelsen kartläggning 2005 innefattas dock kvinnojourer som uppgiftslämnare för hemlösa.

få bostadslån och en utsatthet för eventuell diskriminering från olika bostadsmarknadsaktörers sida.

I en nyligen publicerad studie från den statliga Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (SOU, 2005:69) som bygger på hearings som hållits i Stockholm, Göteborg och Malmö med bland andra representanter från invandrarorganisationer och boende i marginaliserade och s k stigmatiserade områden i respektive stad. I hearingarna lyfter deltagarna fram många exempel på hur svårt det är att få en lägenhet om man är arbetslös utan fast inkomst, har ett utländskt namn eller ”fel” ursprung. En slutsats från hearingarna är att personer med utländsk bakgrund diskrimineras på bostadsmarknaden. De hänvisas till områden där många som har utländsk bakgrund redan bor, och de har sedan svårt att flytta därifrån p g a en rad diskriminerande hinder. Den största tröskeln som lyfts fram är ekonomin. En hög arbetslöshet bland invandrade personer innebär en uteslutning från bostadsmarknaden då många hyresvärdar kräver fast anställning och regelbunden lön. Deltagarna vittnar om svårigheter att få bostad p g a att man har ett utländskt klingande namn eller tillhör någon annan nationalitet än den svenska, speciellt i bostadsområden som domineras av ”vita” svenska grupper. Deltagarna upplever att den etniska barriären är högre än den klassmässiga (a.a. s. 60).

Inom forskningen konstateras det faktum att det är svårt att bevisa diskriminering på bostadsmarknaden (Sahlin 2002, 2005, Molina, 2005). Negativ särbehandling är olaglig, men lagskyddet är svagt för dem som eventuellt blivit utsatta för diskriminering på bostadsmarknaden. En annan försvårande omständighet är att de flesta kommuner inte organiserar bostadsköer. När bostadssökande inte registreras är det svårt att hävda att någon annan fått ”gå före”. Sahlin tar upp s k ”anekdotiska” bevis eller exempel på diskriminering. T ex att invandrade hyresgäster vräks på svagare grunder eller att invandrare, särskilt med utomeuropeisk bakgrund eller romer, inte godtas som hyresgäster. (Sahlin, 2002).

Antalet anmälda fall till Diskrimineringsombudsmannen (DO) har ökat sedan anmälningsregistret påbörjades 1992 och kopplingen har blivit tydligare till diskriminering och rasism i rubriceringen av anmälningarna (Molina 2005, s 25). Storstäderna och speciellt Stockholm dominerar när det gäller antalet anmälningar men anmälningar kommer från i princip hela landet (ibid, s 25). Molina gör tolkningen att det finns ett stort mörkertal när det gäller diskriminering på bostadsmarknaden som inte leder till anmälningar till DO. Några tänkbara anledningar till detta som hon tar upp är en brist på information om att DO finns och möjligheter att få hjälp att driva ärenden. En annan anledning kan vara en känsla av hopplöshet som gör att man inte bryr sig om att anmäla för att man tror att det inte leder till något (Molina 2005, s 26). Den aktör på bostadsmarknaden som får flest anmälningar är hyresvärdar (kommunala och privata). Hyresvärdarnas roll och deras ökade makt över hyresgästerna diskuteras även av Popoola (2001) med utgångspunkt från studier i Malmö. Molina (2005) menar att de studier som gjorts indikerar att hyresmarknaden verkar fungera som en spärrvakt (*gatekeeper*) i sig för många människor med utländsk bakgrund, men att det behövs mer fler studier som fokuserar dessa förhållanden.

Hemlösa barn

En viktig bidragande orsak till att projektet initierades var att IoF uppmärksammade att de barn som levde i familjer utan bostad eller i en otrygg boendesituation hade en problematisk social situation. Projektet har riktats mot *barnfamiljer* vilket, som nämnts tidigare, är en grupp som inte tidigare diskuterats i någon större omfattning i förhållande till hemlöshet. Det har länge funnits en föreställning om att det i Sverige inte funnits några hemlösa barn. Det sociala skyddet för barn är starkt (se SoL 2001:453, 1 kap § 2). Socialtjänstlagens barnperspektiv förstärktes 1998 genom en komplettering till Socialtjänstlagen. Sverige har ratificerat FN:s barnkonvention som syftar till att stärka barnperspektivet och barns rätt till social trygghet och materiell standard (Barnombudsmannen). Barn borde därför vara skyddade från den utsatta position som det innebär att vara hemlös. Socialstyrelsens senaste kartläggning av hemlösa i Sverige pekar emellertid på att det finns barn som är hemlösa (Socialstyrelsen, 2000). Barnen bor i vissa fall hos släktingar eller i familjehem men hälften av de kvinnor som hade barn och som omfattades av Socialstyrelsens kartläggning 1999, hade vårdnaden om barnen. Motsvarande andel för männen var en sjundedel. Det finns ännu ingen samlad bild över omfattningen av hemlöshet bland barn eller vilka konsekvenser en osäker boendesituation kan ha. Detta har dock börjat uppmärksammas inom forskningen (se Andersson & Swärd, 2004). Nilsson och Flyghed (2004) tar upp hur vräkningar påverkar barnens såväl materiella standard som känsla av trygghet. Trångboddhet, magasinerade saker, problem att ta hem kompisar och känslor av skam innebär problem för barnens levnadsstandard och uppväxtvillkor (a.a. s. 282). Barnens problem lyfts också fram i ett forskningsprojekt som drivs vid Socialhögskolan i Lund (Andersson & Swärd, 2004). Konsekvenser för de hemlösa barnen som lyfts fram i detta projekt handlar också om otrygghet, avsaknad av stabilitet och kontinuitet, och svårigheter att komma in i gemenskapen på förskola och i skolan på grund av ständiga flyttningar. Frågan om hur barnen påverkas av sin boendesituation har varit ett viktigt inslag projektet och det finns därför anledning att återkomma till denna fråga i utvärderingen.

Familjerna som deltagit i Steget före

För att få en tydligare bild av vad som karaktäriserar de familjer som remitterats till projektet har en enkät sammanställts med avidentifierade uppgifter som hämtats från IoF:s personakter. Totalt blev 90 familjer remitterade till Steget före under projektiden mars 2003 till februari 2005. När den här presenterade sammanställningen gjordes hade 75 familjer blivit remitterade till projektet, de återstående familjerna blev remitterade i projektets slutskede. De tabeller som nedan beskriver familjernas struktur; om det finns en eller två vuxna i familjen, familjernas bakgrund, hur man försörjer sig samt vad som är anledningen till bostadsproblemen. Det finns ett visst externt och internt bortfall i enkäten. Fyra enkäter saknas, dessa familjer remitterades till projekt men avaktualiserades och remitterades vidare till andra enheter p g a att de av olika anledningar bedömdes att inte tillhöra målgruppen för projektet. Det interna bortfallet består i att alla frågor inte är ifyllda för samtliga familjer. I tabellerna framgår svarsfrekvensen.

Majoriteten av familjerna består av ensamstående kvinnor med barn, cirka 1/3 har två försörjare och några få familjer består av ensamstående män med barn.

Tabell 1. Familjernas struktur – en eller två försörjare, uppdelat på kön.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kvinna	42	56,0	59,2	59,2
	Man	4	5,3	5,6	64,8
	Kvinna och Man	25	33,3	35,2	100,0
	Total	71	94,7	100,0	
Missing	System	4	5,3		
Total		75	100,0		

Som framgår av denna tabell är huvudparten av familjerna små – med ett till två barn. Familjestorleken, d v s att familjerna är stora, eller brist på stora lägenheter, borde därför inte utgöra något generellt hinder för att få en bostad när det gäller denna grupp.

Tabell 2. Barn och familjesituation

	0 barn	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn eller fler	Total
Kvinna	0	22	12	6	2	42
Man	0	2	1	0	1	4
Kvinna och man	1	10	7	1	6	25
Total	1	34	20	7	9	71

Majoriteten av familjerna har invandrarbakgrund och de flesta har en utomeuropeisk bakgrund. Irak är det enskilda land varifrån en större grupp – 14 familjer – har sitt ursprung.

Tabell 3. Familjernas ursprungsland.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Sverige	22	29,3	31,0	31,0
	Norden	1	1,3	1,4	32,4
	Europa	1	1,3	1,4	33,8
	Utomeuropa	43	57,3	60,6	94,4
	Blandat	4	5,3	5,6	100,0
	Total	71	94,7	100,0	
Missing	System	4	5,3		
Total		75	100,0		

Över hälften av familjerna – drygt 57 procent – har utomeuropeisk bakgrund. I enkäten framgår att vissa familjer med utländsk bakgrund har invandrat under de senaste åren men andra har varit bosatta i Sverige under en längre tid. Bland de 24 nationaliteter som finns representerade bland projektdeltagarna finns således både familjer med tillfälligt respektive permanent uppehållstillstånd samt med svenskt medborgarskap. I vissa fall har en person i familjen – oftast mannen – kommit till Sverige ett par år tidigare än den resterande familjen. I tabell 4 ser vi att av de svarande har många ankommit efter 1990.

Tabell 4. Ankomstår för den först ankomna

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Före 1989	7	9,3	20,6	20,6
	1990-1999	13	17,3	38,2	58,8
	2000--	14	18,7	41,2	100,0
	Total	34	45,3	100,0	
Missing	System	41	54,7		
Total		75	100,0		

Samtliga familjer karaktäriseras av att ha en svag ekonomisk ställning, dvs försörjningsbilden för familjerna domineras av olika typer av bidrag och försörjningsstöd. Huvudparten av familjerna saknar arbete. Med några få undantag för personer som förvärvsarbetar eller har eget företag försörjer sig majoriteten av familjerna på en kombination av olika bidrag: Socialbidrag, bostadsbidrag, barnbidrag, vårdnadsbidrag, underhållsstöd, sjukpenning, sjukpension och studiebidrag. Familjernas försörjnings- och sysselsättningsbild åskådliggörs i tabellerna 5 och 6 nedan.

Tabell 5. Familjernas inkomstkällor.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Egen inkomst	6	8,0	8,6	8,6
	Olika offentliga stöd	52	69,3	74,3	82,9
	Egen inkomst + bidrag	12	16,0	17,1	100,0
	Total	70	93,3	100,0	
Missing	System	5	6,7		
Total		75	100,0		

Tabell 6. Familjernas sysselsättning

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Arbetssökande	10	13,3	14,5	14,5
	Barn eller sjukledig	11	14,7	15,9	30,4
	Studerande (inkl SFI)	9	12,0	13,0	43,5
	Arbete	8	10,7	11,6	55,1
	Övriga (blandat)	31	41,3	44,9	100,0
	Total	69	92,0	100,0	
Missing	System	6	8,0		
Total		75	100,0		

I tabell 7 nedan åskådliggörs familjernas bostadssituation innan projekt Steget före. Bostadssituationen präglas av mer eller mindre tillfälliga bostadslösningar. I beskrivningar av familjerna närmaste bostadshistoria i enkäten framkommer att det är vanligt att man bott i ett andrahandsboende som upphört, i andra former av tillfälliga kontrakt eller inneboende hos släktingar eller bekanta. Vissa har förlorat sitt boende vid en separation, andra har flytt bostaden p g a misshandel.

Tabell 7. Familjernas boendesituation före projektet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Träningslägenhet	9	12,0	12,7	12,7
	Hotell	21	28,0	29,6	42,3
	Eget boendet	4	5,3	5,6	47,9
	Inneboende	12	16,0	16,9	64,8
	Andrahand	9	12,0	12,7	77,5
	Övrigt (blandat)	16	21,3	22,5	100,0
	Total	71	94,7	100,0	
Missing	System	4	5,3		
Total		75	100,0		

I tabell 8 visar vi också på denna tillfälliga bostadssituation genom att fråga om man varit bostadslös tidigare. Nästan två tredjedelar svarar att de varit bostadslösa tidigare.

Tabell 8. Bostadslös tidigare

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	48	64,0	73,8	73,8
	Nej	17	22,7	26,2	100,0
	Total	65	86,7	100,0	
Missing	System	10	13,3		
Total		75	100,0		

I tabell 9 nedan framgår att ca 30 % varit vräkta tidigare. Tabell 10 visar att vräkning är en mer vanlig anledning bland svenskfödda än invandrade familjer.

Tabell 9. Antal vräkningar innan projektet⁸

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ingen gång	38	50,7	64,4	64,4
	1 gång	16	21,3	27,1	91,5
	2 eller fler	5	6,7	8,5	100,0
	Total	59	78,7	100,0	
Missing	System	16	21,3		
Total		75	100,0		

Tabell 10. Antal vräkningar innan projektet uppdelad på ursprungsland

	Ingen vräkning	1 vräkning	2 vräkning eller fler	Totalt
Sverige	7	7	2	16
Norden	0	1	0	1
Utomeuropa	29	8	2	39
Blandat	2	0	1	3
Total	38	16	5	59

Sammanfattningsvis framkommer i enkäten ett antal utmärkande drag när det gäller de familjer som deltar i projektet. Många av familjerna består av ensamstående kvinnor med barn och en betydande andel av familjerna har invandrarbakgrund, i många fall är det ensamstående invandrade kvinnor med barn. Familjerna är relativt små, med ett eller ett par barn i familjen. I enkäten framgår att vissa familjer har invandrat under de senaste åren men andra har varit bosatta i Sverige under en längre tid. Det finns således familjer med tillfälligt respektive permanent uppehållstillstånd och med svenskt medborgarskap bland dem som har en invandrarbakgrund. Samtliga familjer karaktäriseras av att ha en svag ekonomisk ställning, dvs försörjningsbilden för familjerna domineras av olika typer av bidrag och försörjningsstöd.

Samtliga familjer karaktäriseras av att ha en svag ekonomisk ställning, dvs försörjningsbilden för familjerna domineras av olika typer av bidrag och försörjningsstöd. Huvudparten av familjerna saknar förankring på arbetsmarknaden. Många av familjerna har invandrat efter år 1990. Familjernas närmaste bostadshistoria har ofta präglats av osäkra kontrakt och tillfälliga lösningar.

Bakgrunden till varför familjerna blivit remitterade till Steget före skiljer sig således åt. Som beskrivits ovan fanns i starten av projektet en föreställning om att många barnfamiljer blivit vräkta. I praktiken är det en mindre andel av familjerna som hamnat i en situation av hemlöshet p g a en vräkning från ett förstahandskontrakt. Det är

⁸ I denna uppgift ingår både vräkningar från förstahandskontrakt och avhysningar från andrahandskontrakt.

vanligare att man har en historia av olika typer av tillfälliga och otrygga boenden. I beskrivningarna av familjerna närmaste bostadshistoria framkommer att det är vanligt att man bott i andrahandsboende som upphört, eller i andra former av tillfälliga kontrakt eller inneboende hos släktingar eller bekanta. Vissa har förlorat sitt boende vid en separation, andra har flytt bostaden på grund av misshandel.

I nästa avsnitt presenteras en sammanställning av de intervjuer som genomfördes med 8 av familjerna under hösten 2004. Familjerna egna beskrivningar av sin situation ger en fördjupning av den bild som tecknas i tabellerna ovan.

Några röster från familjerna

”Att ha ett bostadsproblem förmörkar hela tillvaron.. det är omöjligt att planera för framtiden och njuta av nuläget och det är skamligt.. förknippat med enormt mycket negativa känslor och livet i sig fungerar inte för det är hela tiden ett slags låtsastillvaro.. hela tiden temporär och jag har svårt att se vad jag överhuvudtaget skulle kunna göra i framtiden för jag kan inte se förrän jag har tryggheten.. det är inget floskel med att mitt hem är min borg.. jag har ansträngt mig väldigt mycket men jag kan inte se.. dåtida planer och vad jag hade tänkt mig av framtiden.. det är en svår känsla som att vara avhuggen någonstans.. bostaden är mycket a och o”.

Under hösten 2004 gjordes ett mindre antal intervjuer med familjer som deltagit i Steget före. Dessa, sammantaget åtta, intervjuer får här exemplifiera de deltagande familjernas egen syn på sin boendeproblematik. Dessa åtta kan inte ses som representativa för gruppen som helhet men kan ändå hjälpa till att fördjupa den bild som redovisningen ovan ger. De intervjuade familjerna har var sin specifik historia om hur de hamnat i en problematisk bostadssituation. I syfte att värna om familjernas anonymitet kan citaten och berättelserna inte återges med sådana detaljer som gör att de kan identifieras. I texten sammanlänkas deras historier och det gemensamma lyfts fram.

Av de åtta familjerna är sex ensamstående kvinnor med barn och de övriga två familjerna består av ett gift par - kvinna och man - med barn. I familjerna finns ett till tre barn, de flesta har två. Två familjer är svenskfödda och de övriga sex har utomnordisk bakgrund. Familjerna bor på hotell, i tränings- eller jourlägenhet. En av familjerna har fått ett eget kontrakt. Bakgrunderna till bostadslösheten bland de intervjuade familjerna är vräkning på grund av hyresskuld och störning, uppsägning av andrahandskontrakt och inneboende hos släktingar som upphört. Flera av kvinnorna har en separation och skilsmässa bakom sig som anges som ett skäl till att bostadsproblemen började. Ett par av familjerna har barn med sjukdom eller handikapp vilket påverkat familjen mycket, t ex möjligheten att förbättra ekonomin eller att orka ta tag i sin boendesituation. Familjerna försörjer sig med olika former av bidrag – socialbidrag, barnbidrag, bostadsbidrag, Alfa-kassa och vårdbidrag.

Två familjer – med utomnordisk bakgrund – återvände till Stockholm efter att ha bott i andra kommuner. En familj återvände då man mådde dåligt i den mindre kommunen man var bosatt i och kände sig isolerade. Den andra familjen återvände på grund av att man fick jobb i Stockholm.

Hinder vid ingången till bostadsmarknaden

Familjerna står i bostadskö men flera av dem har stått för kort tid för att bli aktuella för ett förstahandskontrakt. Hyresmarknaden är det enda alternativet för familjerna. Man ser ingen möjlighet att få ett lån till bostadsrätt eller eget hus. Bostad söker man via olika källor. Via internet – Bostad direkt, ”Bostadssnabben”, internetsidor för andrahandsuthyrning, samt i dagstidningar, Gula tidningen, anslagstavlor på livsmedelsbutiker och via personliga kontakter mm. Ett stort problem är att man inte uppfyller kraven för andrahandskontrakt på inkomst och fast arbete. Familjerna har

blivit nekade andrahandskontrakt på grund av att man försörjer sig via socialbidrag. Provanställning har t ex inte räckt som grund för andrahandskontrakt.

”en gång när jag flyttade hit för att jag fick jobb.. sen hade jag provanställningspapper men när jag visade den gick det inte.. dom ville ha fast från början men man får inte från början.. man får ju först provanställning och sen fast om man trivs och dom trivs med mig.. dom som hyr ut lägenheter accepterar inte provanställningspapper”

Familjerna ger exempel på en ond cirkel – en ”Moment 22” situation – där arbetslösheten innebär att man inte kan komma in på bostadsmarknaden och en osäker bostadssituation utgör ett hinder för att få ett arbete. Det finns t o m exempel på att man förlorat sitt jobb p g a avsaknaden av en bostad.

”jag fick ett jobb som jag förlorade på grund av att jag inte hade någonstans att bo”

Allt det praktiska arbetet med att flytta utgör också ett hinder för att finna en bättre lösning på sin situation, t ex magasinering av möbler osv.

Att ha hyresskulder och betalningsanmärkningar är stora hinder för att få en bostad. De flesta av de intervjuade familjerna har sökt förtur men fått avslag på grund av att förtursskäl inte ansetts vara starka nog. Ett par har dock fått förtur och också ett erbjudande på en lägenhet som man tackat ja till.

Ytterligare ett hinder som lyfts fram är att det finns bestämda föreställningar om bostadslösa

”är man bostadslös så har man säkert stora sociala problem och förmodligen också drog och narkotika problem.. den känslan får jag ofta.. det finns ofta några färdiga personlighetsmallar som man förväntas falla in i./.../ man blir väldigt misstänkliggjord.. är man bostadslös så måste man begått något väldigt fel”

Vissa av andrahandskontrakten som man blivit erbjuden har varit så korta att det inte är meningsfullt att flytta in. Barnen kan t ex tvingas byta skola för ett kontrakt som gäller i 3-6 månader.

Hur påverkas familjen av boendesituationen?

Trångboddheten lyfts fram som ett problem för barnen, speciellt för de litet större barnen som behöver en egen plats där man kan vara ostörd från föräldrar och mindre syskon. Äldre barns nattsömn kan störas av de mindre barnen. Barnen beskrivs som stressade och förvirrade av att flytta ofta, speciellt när de behöver byta skola. Barnen måste hela tiden börja om från start och det gör dem osäkra.

”det räcker att dom bytt skola mer än femton gånger.. dom kan hela /.../ och överallt.. barnen har flyttat så snart blir dom bara pytt i panna”

Den ständiga oron som situationen för med sig som gör att många mår dåligt. Man får också svårt med sociala kontakter när man flyttar ofta. Det ständigt tillfälliga boendet gör att det aldrig är någon idé att göra i ordning ett hem

”vi kan inte fixa något fint och bra för barnen för hela tiden tänker jag när ska vi flytta”.

Man köper inte heller möbler för det gör det svårare att flytta –

”vi kan inte hela tiden be folk om att hjälpa oss att flytta.”.

Gemensamt för alla är längtan efter en egen bostad samt ett jobb. Att slippa försörja sig på bidrag. Bostadslösheten innebär en känsla av hopplöshet och ett hinder för att leva sitt liv fullt ut.

”jag vill jättegärna ha en bostad sen vill jag börja mitt liv. Börja jobba.. det är jättesvårt att starta mitt liv.. jag känner ibland att allt är hopplöst./.../.. jag vill börja mitt liv som vanliga.. med lägenhet”

Projektets kontext av bostadspolitiska förändringar

Bakgrunden till projektet var som beskrivs ovan en situation som stadsdelsförvaltningen i Hässelby-Vällingby upplevde som akut, både ekonomiskt för förvaltningen och socialt för de familjer som sökte hjälp. En bakgrund till detta är det ökade ansvar för bostads- och hemlösa som bostadspolitiska förändringar under 1990-talet inneburit för socialförvaltningarna. Utvecklingen från 1990-talets början och framåt tecknas därför med några grova penseldrag nedan.

Bostadspolitiken genomgick en successiv avreglering under hela 1990-talet. Vissa forskare kallar det för ett bostadspolitiskt systemskifte (Lindbom, 2001, Turner, 2000). Bostadsdepartementet avvecklades och bostadsförmedlingar försvann i många kommuner. De flesta kommuner i Sverige saknar idag en kommunal bostadsförmedling. Enligt Boverket finns kommunala bostadsförmedlingar i endast tre procent av kommunerna,⁹ vilket bl a gäller Stockholm. Kommunernas ansvar har avreglerats och i den bostadspolitiska utredningen från 1996 poängteras frivillighet istället för lagreglering. Kommunernas bostadsförsörjning skall säkras genom samarbete, frivillighet och förtroende mellan olika aktörer såsom den kommunala förvaltningen, fastighetsägare, bostadsföretag, kronofogde och socialtjänst. Detta gäller även bostadsförsörjningen för människor som är hemlösa eller hotas av vräkning. (SOU 1996:156, s47).

1990-talet har också varit en period av lågt byggande i kommunerna. Under början av 2000-talet har byggandet ökat men i Boverket sammanställning rapporterar var tredje kommun bostadsbrist och enbart var fjärde kommun har ett överskott. I Stockholmsområdet har i det närmaste samtliga kommuner bostadsbrist. (Boverket, 2005a, 2005b)

Sammantaget har förändringarna under sedan 1990-talets början inneburit att kraven för att komma ifråga för ett förstahandskontrakt har skärpts att trösklarna för att komma in på bostadsmarknaden därmed har höjts. Möjligheterna att komma tillbaka in på hyresmarknaden efter en vräkning har minskat och konsekvenserna av att bli vräkt därför blivit svårare. Under 1990-talets första hälft skärpte värdarna sin bedömning av nya hyresgäster. Innan de skrev kontrakt inhämtade de kreditupplysning och kontaktade tidigare värd i större utsträckning än förut. En tredjedel av de tillfrågade värdarna tog även kontakt med arbetsgivaren (Flyghed, 1994). De ökade kraven innebär också att ingången till bostadsmarknaden kan vara svår att forcera för ekonomiskt svaga grupper och för dem som saknar bostadsreferenser (såsom t ex flyktingar, se Sahlin, 2002).

---

⁹ 35 kommuner eller 12 procent av samtliga kommuner angav i Boverkets bostadsmarknadsenkät 2005 att de hade en kommunal bostadsförmedling. Vi en närmare granskning av vad kommunerna angivit som bostadsförmedling bedömer Boverket att det endast är 10 kommuner (tre procent) som har en bostadsförmedling som överensstämmer med den definition som angavs i enkäten: ”en bostadsförmedling som har inrättats av kommunen och där kommunen beslutar om mål och riktlinjer för verksamheten. Den behöver dock inte drivas i egen regi, utan kommunen kan uppdra åt någon annan att driva verksamheten enligt avtal” (Boverket, 2005).. Stockholm är en de kommuner som återinfört en kommunövergripande bostadsförmedling. Bostad Stockholm förmedlar dock en mycket begränsad del av hyreslägenheterna i Stockholm och Sahlin (2004, s 6ff) lyfter fram den kringskurna handlingsfrihet som bostadsförmedlingen i praktiken har i förhållande till fastighetsägare.

Hemlöshet/bostadslöshet är en komplicerad problematik för stadsdelsförvaltningarna. Nedmonteringen av den sociala bostadspolitiken under 1990-talet har inneburit att bostadsfrågan alltmer kommit att bli socialförvaltningarnas ansvar enligt SoL (2001:453). Hemlöshet är följaktligen en central problematik för socialtjänsten och man är en del av en växande sekundär bostadsmarknad med olika former av specialkontrakt (se Sahlin, 1996, 2000). Trots detta är frågan ofta ”osynlig” i socialförvaltningarnas organisation som istället är utformade utifrån andra kriterier såsom ålder, social problematik, ekonomiskt stöd och arbete. Bostadsproblemen blir därmed underordnade andra kategoriseringar och hamnar utspridd på olika enheter inom socialförvaltningarna, där handläggare vid olika enheter inte alltid känner till vad andra handläggare gjort/gör.

Sedan 1994 har man som flykting rätt att bosätta sig i eget boende (EBO) utanför flyktingförläggning. Man kan t ex vara inneboende hos släktingar eller vänner under tiden man väntar på besked om uppehållstillstånd. Den ersättning som utgått för eget boende togs bort 1 mars 2005. Den *statliga utredningen om flyktingmottagande och introduktion* anger att under 2003 bodde hälften av de asylsökande i eget boende och hälften i anläggningsboende (SOU 2003:75, s. 40).

Projektets geografiska kontext – några fakta om stadsdelen Hässelby-Vällingby¹⁰

Stadsdelen Hässelby-Vällingby tillhör de västra förorterna i Stockholms kommun och är en av Stockholms större stadsdelar. Hässelby-Vällingby är en stadsdel under förändring. Man har en växande befolkning med en förändrad sammansättning och den fysiska miljön rustas upp och byggs till. Den 31 december år 2003 hade Hässelby-Vällingby 58 768 invånare. Sedan 1995 har folkmängden ökat med drygt 3000 personer. Till Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd hör stadsdelarna Grimsta, Kälvesta, Nälsta, Råcksta, Vinsta, Vällingby, Hässelby Gård, Hässelby Strand och Hässelby Villastad. Mellan dessa områden finns markanta sociala och ekonomiska skillnader. I södra Hässelby villastad finns exklusiva villakvarter, medan Hässelby Gård, ca en kilometer därifrån, domineras av flerfamiljshus och hyreslägenheter från femtitalet (Hässelby-Vällingby sdf, 2005).

Kostnaderna för socialbidrag har stigit i Hässelby-Vällingby under 2000-talet. Mellan 2003 och 2004 steg kostnaderna med 7,2 mkr. Antalet bidragshushåll ökade med 3,7 procent under 2004. Under 2004 utgjordes bidragshushållet till 23 % av ensamstående föräldrar med barn (141 hushåll). Ensamma pappor med socialbidrag fördubblades under 2003 (från 44 till 87 hushåll).

Hässelby-Vällingby har genomgått en förändring från 1990 och framåt där andelen invånare med utländsk bakgrund har ökat.

Tabell 11. Invånare med utländsk bakgrund i Hässelby-Vällingby 1990-2003, % av befolkningen.

År	Utländsk bakgrund	Därav utländsk medborgare
1990	12,8	6,4
1995	15,0	7,3
1997	16,2	8,0
2000	18,2	8,4
2003	20,2	8,6

(Källa: Stockholms stad, USK)¹¹

Andelen invånare i Hässelby-Vällingby som har utländsk bakgrund ligger på ungefär samma nivå som genomsnittet för Stockholm.

En stor andel av lägenheterna i Hässelby-Vällingby finns inom den s k allmännyttan. Av alla lägenheter som finns i flerbostadshus tillhör 61,7 procent allmännyttan. Det är enbart en stadsdel i Stockholm – Älvsjö – som har fler lägenheter i allmännyttan. Totalt

¹⁰ Områdesbeskrivningen bygger på statistik från USK, Utrednings- och statistikkontoret i Stockholms stad, www.usk.stockholm.se/internet/omrfakta 2005-02-15.

¹¹ USK använder uttrycket ”utländsk bakgrund” och definierar detta med utgångspunkt i medborgarskap: ”utländska medborgare födda utrikes eller i Sverige samt svenska medborgare födda utrikes. Detta skiljer sig från t ex SCB som i sin statistik definierar ”utländsk bakgrund” som ”utrikes födda jämte personer födda i Sverige med minst en utrikes född förälder”.

i hela staden är det ett genomsnitt på 26,3 procent av lägenheterna som finns inom allmännyttan.

Den stora andelen hyreslägenheter har inneburit att man är den stadsdel som har den största andelen förmedlade lägenheter från Bostad Stockholm. Man ligger också högt när det gäller beviljade förturer i bostadskön.

Tabell 12. Förmedlade lägenheter 2004 fördelat på stadsdelsnämnd.

Sdn	Bostadskön	Evakuering	Försöks- & Träningslght	Förtur	"Bostads-snabben"	Totalt
Bromma	310		33	27	10	380
Enskede-Årsta	228	3	20	31	2	284
Farsta	495	11	28	65	10	609
Hägersten	121	3	10	13	1	148
Hässelby-Vällingby	714		37	56	27	834
Katarina-Sofia	166	1	4	3	36	210
Kista	114	1	17	17	5	154
Kungsholmen	110		1	2		113
Liljeholmen	181		19	4	14	218
Maria-Gamla stan	152		7	31	2	192
Norrmalm	106	1	8	35	1	151
Rinkeby	150		5	24	1	180
Skarpnäck	231	2	28	37	9	307
Skärholmen	303		6	51	8	368
Spånga-Tensta	126		22	24	2	174
Vantör	454	1	24	27	13	519
Älvsjö	69	1	10	17	4	101
Östermalm	61		3	17		81
Övriga kommuner	981	1			89	1071
Totalt	5072	25	282	481	234	6094

(Källa: Statistik från Bostad Stockholm)

Hemlösa i Hässelby-Vällingby

Andelen av de hemlösa i Stockholm som tillhör stadsdelen är relativt högt. Hässelby-Vällingby är en av de ytterstadsdelar som har flest hemlösa enligt de kartläggningar som genomförts av FoU-byrån i Stockholms stad¹².

Tabell 13. Fördelning av antalet hemlösa per stadsdelsförvaltning och Enheten för hemlösa år 2001.

Stadsdel	Antal	Procent
Kista	177	3,5
Rinkeby	143	2,8
Spånga-Tensta	198	3,9
Hässelby-Vällingby	278	5,4
Bromma	228	4,4
Kungsholmen	182	3,5
Norrmalm	206	4,0
Östermalm	207	4,0
Maria-Gamla stan	349	6,8
Katarina-Sofia	256	5,0
Skarpnäck	222	4,3
Enskede-Årsta	180	3,5
Farsta	351	6,8
Vantör	255	5,0
Alvsjö	59	1,2
Liljeholmen	187	3,6
Hägersten	170	3,3
Skärholmen	175	3,4
Enheten för hemlösa	707	13,8
Sthlm, omr. ej angivet	598	11,7
Totalt	5128	100,0

(Källa: Finne, E. 2003, s 141).

En förklaring kan förstås finnas i att Hässelby-Vällingby är en av de befolkningsmässigt största stadsdelarna. Delvis kan det kanske också förklaras med det som vissa intervjupersoner lyft fram; Hässelby-Vällingbys prägel av att ha haft ett stort mentalsjukhus, Beckomberga, i ett nära geografiskt område. Detta har inneburit att det finns relativt sett många personer med psykisk problematik i stadsdelen. I Stockholms stads statistik över missbrukare, hemlösa och psykiskt störda är Hässelby-Vällingby den stadsdel i Stockholm som har flest psykiskt störda hemlösa¹³ (Finne 2003, s 147).

När det gäller utnyttjande av nätter på Stockholms härbärgen så låg Hässelby-Vällingby på tredje plats år 2004 i den statistik som förs vid härbärgena.

¹² I FoU's undersökningar definieras hemlösa som "Hemlös är den som saknar egen eller förhyrd bostad och inte bor i något stadigvarande inneboendeförhållande och därför är hänvisad till tillfälliga boendeanternativ eller är uteliggare. Till hemlösa räknas också de som bor på institution eller härbärke och som inte har någon ordnad bostad vid utskrivningen" (Finne 2003, s 70). Hemlösa familjer ingår inte i denna undersökning.

¹³ Flest antal hemlösa som bedömdes ha psykisk störning rapporterades från Enheten för hemlösa.

Tabell 14. Antal nätter på härbärgen under 2004¹⁴.

Stadsdel	Antal
Maria Gamla stan	3 843
Farsta	3 833
Hässelby-Vällingby	3 705
Skarpnäck	3 201
Katarina Sofia	3 129
Spånga-Tensta	2 777
Liljeholmen	2 626

(Källa: Härbärgesstatistik, Stockholms stads socialtjänstförvaltning augusti 2004)

Under våren 2004 genomförde socialtjänstförvaltningen i Stockholm en kartläggning av hemlösa i Stockholm. I denna ingick att ta fram uppgifter om barnfamiljer som saknade fast bostad.

Tabell 15. Bostadssituationen för barnfamiljer fördelad på vuxna och barn vid stadsdelsförvaltningarna (vuxna är angivna med fetstil).

	Jour- lägenhet	Hotell	Tillfälligt inneboende föräldrar, släkt	Tränings- lägenhet	Placerad på institution, familjehem eller annan vårdinrättn.	Vandrarhem (4/8), annat (15/30) och okänt (1/1)	S:A	Antal hus- håll
Kista	4/5	19/23	20/17	8/15	2/3	4/6	57/69	38
Rinkeby		3/4	4/4			4/7	11/15	10
Spånga-Tensta		3/7	7/13	1/4	2/3	3/5	16/ 32	14
Hässelby-V.	30/44	4/5	7/4				41/53	30
Bromma	1/2	3/5	1/1			1/1	5/9	6
Kungsholmen	4/5		1/1		2/2		8/8	7
Norrmalm							0/0	0
Östermalm	2/3					1/1	3/4	2
Maria-Gamla stan	5/9	5/8	2/2	4/3	5/9	1/1	22/32	19
Katarina-Sofia		1/2	1/1				2/3	2
Enskede-Årsta		1/2	5/6	1/2	1/3	1/2	9/15	8
Skarpnäck	2/2	1/1	2/2	4/8		3/10	12/ 23	12
Farsta	1/2					1/2	2/4	2
Vantör	11/14	2/2	7/6	2/2			22/24	19
Älvsjö							0/0	0
Liljeholmen				1/3			1/3	1
Hägersten		3/4	1/1		1/1		5/6	4
Skärholmen		7/11	2/3		1/3	1/4	11/21	10
Enheten för hemlösa				4/6			4/6	4
SUMMA	60/86	52/74	60/61	25/43	14/24	20/39		188

(Källa: Socialtjänstförvaltningen. Tjänsteutlåtande 2004-11-15, s 7)

¹⁴ Övriga stadsdelar har under 2 500 nätter.

Hässelby-Vällingby är den stadsdel i Stockholm där flest familjer bor i jurlägenheter. Detta är sannolikt en effekt av Steget före.

Beskrivningen ovan syftar till att teckna en översiktlig bakgrundsbild av den stadsdel som projektet Steget före verkar inom. Det är en stadsdel under tillväxt och befolkningsmässig förändring. Bostadsmarknaden i Hässelby-Vällingby är speciell på det sättet att man har en stor andel bostäder i s k allmännyttiga bostadsbolag. Detta innebär att Bostad Stockholm förmedlar en relativt sett hög andel av bostäderna i stadsdelen. Hässelby-Vällingby är en av de ytterstadsdelar som rapporterat flest hemlösa, och en hög andel psykisk störning, i FoU-byrån vid socialtjänstförvaltningens undersökningar.

Steget före – organisation och arbetsformer

Projektet växte fram, som beskrivits ovan, ur vad Individ- och familjeomsorgsenheten (IoF) vid stadsdelsförvaltningen i Hässelby-Vällingby upplevde som en såväl ekonomisk som social krissituation. IoF vid hade placerat ett ökande antal barnfamiljer utan egen bostad på hotell. På IoF hade man ingen beredskap för att möta dessa familjers behov. Det fanns inga utvecklade metoder för att arbeta med denna förvaltningen nya grupp av hemlösa. De socialsekreterare som hade kontakter med familjerna påpekade att hotellboendet var en dålig lösning, speciellt med tanke på barnen och deras skolgång och möjligheter till andra aktiviteter. När hotell- och vandrarhemskostnader under år 2002 steg dramatiskt (från 1,8 mkr 2001 till 2,6 mkr 2002) krävde socialnämnden att något skulle göras. En socialsekreterare fick i uppdrag att inom sin tjänst arbeta med de hemlösa familjerna, det avsattes emellertid inga extra ekonomiska resurser för detta.

På stadsdelsförvaltningen kan man inte riktigt förklara varför antalet hemlösa barnfamiljer ökade under åren 2000-2002. Det fanns en uppfattning om att det skedde relativt många vräkningar under denna period men att det var få barnfamiljer bland de hushåll som vräktes. Istället verkar det vara ett antal av varandra oberoende faktorer som sammanföll vid denna tid. Det skedde en stor inflyttning till stadsdelen och det kom allt fler relativt nyinvandrade familjer till Hässelby-Vällingby under början av 2000-talet. Det rörde sig framför allt om ”anhöriginvandring” – kvinnor och barn – som återförenades med män som kommit tidigare som flyktingar men som ännu inte hade en fast bostad. Introduktionsperioden för dessa familjer var över och bostadsfrågan för familjerna blev stadsdelsförvaltningens ansvar, då de inte kunde få en bostad via bostadsförmedlingen. Många familjer placerades på hotell och vandrarhem. Stadsdelsförvaltningen ser barnfamiljernas bostadsproblem som ett utfall av bostadsbristen i Stockholm och hyresvärdarnas höjda krav. Samtidigt har stadsdelsförvaltningen små möjligheter att kunna påverka utvecklingen.

Den dåliga och för förvaltningen kostsamma bostadssituationen för barnfamiljerna föranledde att man vid började föra en metoddiskussion mellan sektionscheferna och en av de idéer som fördes fram var att arbeta mer gruppinriktat. Under 2001 fick IoF tillgång till ett antal små lägenheter. Det var ett boende för äldre som skulle renoveras och i väntan på renoveringen kunde dessa utnyttjas för hemlösa familjer. Projektet hade tillgång till dessa sammanlagt 12 lägenheter under ett års tid. Arbetet med de hemlösa familjerna var således påbörjat redan innan Socialstyrelsen utannonserade projektmedel men stadsdelsförvaltningen hade inte avsatt några extra medel för dessa. Att söka projektmedel från Socialstyrelsen gav därför en möjlighet att finansiera och utveckla arbetet. En person vid förvaltningen med tidigare erfarenheter av projektarbete tillfrågades att formulera en projektansökan till Socialstyrelsen. När projektet startades hade stadsdelsförvaltningen ansvaret för 12 barnfamiljer som bodde på hotell, vandrarhem eller i jourlägenhet (fyra familjer). Under projektets gång har 90 familjer remitterats till projektet.

Projektet har också tydliggjort en problematik inom förvaltningen som inte fanns med i utformningen av projektet men som haft betydelse för hur man utformat arbetet. Enskilda familjer kan ha kontakter med handläggare vid olika enheter vid IoF vid stadsdelsförvaltningen; skilda familjemedlemmar har kontakter i olika ärenden. Detta

innebär att flera handläggare är involverade i samma familj. Detta ger upphov till ett dubbelarbete som ses som ett resursproblem vid förvaltningen.

Projektets plats i Individ- och familjeomsorgens organisation

En betydande omorganisation har skett inom IoF i Hässelby-Vällingby under projektets gång. Den nya organisationen för Individ- och familjeomsorgen som trädde i kraft 1 september 2004 ser ut som följer:

Figur 3. Organisationsskiss Individ- och familjeomsorgen, Barn & ungdom, arbete & bistånd, Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning 2005-01-03

Projektets organisatoriska placering inom IoF har varit otydlig, speciellt under den första perioden. Projektet flyttades inom organisationen och projektansvarig byttes ut ett par gånger. I deltidstvärderingen påpekades problemet med placeringen av projekt i den organisatoriska hierarkin. Det framfördes synpunkter om att Steget före placerats alltför lågt ner i hierarkin, vilket inte gav tillräcklig status och frihet för projektmedarbetarna. Vid omorganiseringen av förvaltningen placerades projektet högre upp i hierarkin, nära ledningsfunktioner, vilket har det medfört högre status och en större frihet i arbetet för medarbetarna. Genom att innefatta enhetscheferna i styrgruppen kunde projektet göras mer känt och bättre förankrat vid förvaltningen.

I den nya organisationen blev Steget före placerat direkt under avdelningschefen. Av projektmedarbetarna sågs detta som en klar förbättring som gjort organisationen tydligare. Chefskapet ses som viktigt och att ha en tydlig chef som också är chef för de enheter inom förvaltningen som man främst jobbar gentemot – Ekonomiskt bistånd och Barn & Ungdom – har underlättat arbetet på det sättet att man arbetar utifrån mer enhetliga kriterier. Projektmedarbetarna lyfter också fram avdelningschefens tidigare erfarenheter och kompetens inom området Barn & Ungdom som något positivt för projektet. Det finns dock en önskan om att avdelningschefen skulle ha haft mer tid att avsätta för projektet. Organisatoriska oklarheter har också inneburit att ansvarsfördelningen mellan projektets medarbetare och ledning inte varit tydlig för de olika parterna, exempelvis när det har gällt frågor om på vilken nivå som kontakter med (eventuella) samarbetspartners skall tas.

Projektet har haft en styrgrupp och en referensgrupp. Gruppernas funktioner har inte förändrats men gruppernas sammansättning har sett olika ut under projektets gång. När det gäller styrgruppen var en inledande idé var att samarbetspartners för projektet skulle ingå. Efter hand har styrgruppen kommit att bli mer intern och bestå av de berörda enhetscheferna på IoF. Denna sista sammansättning av styrgruppen kändes ”rätt” för projektmedarbetarna. Dels att den bestod av personer i chefspositioner vilket innebar att projektet fick en ökad status. Dels att det var personer internt från förvaltningen. En erfarenhet man gjort i projektet är att det är viktigt att först skapa rutiner för arbetet och samarbetet mellan olika enheter inom förvaltningen innan man kan samarbeta med andra utanför förvaltningen.

Referensgruppen har varit en vidare sammansatt grupp. I referensgruppen har företrädare för IoFs enheter samt Diakonicentrum ingått. Referensgruppen har träffats i samband med familjeträffarna. I referensgruppen har man kunnat diskutera behov och insatser för enskilda familjer för att undvika dubbelarbete.

Ett problem med projektformen som lyfts fram i projektet är kortsiktigheten och förväntningar på snabba resultat. ”Svårt att se resultat i längden och vad projektet har betytt för stadsdelen på lång sikt”. Ekonomiska besparingar för stadsdelsförvaltningen har varit ett viktigt mål för projektet. Projektmedarbetarna har inte upplevt något motstånd inom förvaltningen mot projektet, däremot alltför högt ställda förväntningar på snabba (ekonomiska) resultat.

Stödet för projektet har ökat med projektets gång och med att projektet har blivit mer känt inom förvaltningen. Projektmedarbetarna upplever att man sammantaget fått positiv respons. Projektmedarbetarna har vid olika tillfällen informerat om projektet på förvaltningens olika enheter. Olika kontakter har utvecklats med enskilda handläggare

vid enheterna. Hur brett förankrat projektet har varit vid förvaltningen är dock något osäkert. I utvärderingen har personer intervjuats som varit i direkt kontakt med projektet och dessa ger inte riktigt stöd för att projektet varit väl förankrat, utan att det ser olika ut vid olika enheter. En förklaring till detta ges i den stora personalomsättning som har förekommit på vissa enheter, speciellt i samband med förvaltningens omfattande omorganisation under 2004. När handläggare ofta byts ut så bryts kontinuiteten i kontakterna.

Placeringen av projekt i den organisatoriska hierarkin är en svårighet som lyfts fram i tidigare studier. Inledningsvis placerades Steget före lågt ner i hierarkin, vilket inte gav tillräcklig status och frihet för projektmedarbetarna. När det, som under andra projektåret, placeras högt uppe i hierarkin, nära ledningsfunktioner, ges projektet en högre status som kan medföra en större frihet i arbetet för medarbetarna i projektet. Det kan dock också medföra att mellanchefer och arbetskamrater känner sig förbigångna och att relationerna blir laddade mellan medarbetare inom ett projekt och andra medarbetare i organisationen (jmf Sahlin 1996a).

I ett projekt kan man lägga fokus på en speciell fråga och det utvecklas en specifik kompetens i området. Projektmedarbetarna blir experter på sitt område. Nackdelen är att frågan kan komma att "ägas" av projektet. Problematiken blir medarbetarnas eget område och andra i organisationen lyfter över frågan på dem. Detta kan bli problematiskt för förankringen av problematiken i organisationen när projektet är slut, samt för utvecklingen av arbetet. Projektarbetet blir också ett ensamt arbete – "man blir en 'outsider' både från ledning och kollegor".

Sammanfattningsvis har organisationen varit mer eller mindre otydlig under hela projektets gång. En förklaring som ges till detta är att förvaltningen under denna period genomfört en stor omorganisation. Samtidigt går dessa problem i linje med vad som i tidigare forskning lyfts fram som en grundläggande svårighet inneboende i projektformen. Projekt har ofta en oklar organisatorisk tillhörighet, en provisorisk karaktär och en oviss framtid. Det är t ex sällan som arbete i projekt institutionaliseras (se Sjöholm 1996). Dessa problem karaktäriserar också Steget före. Det inte haft någon tydlig plats i organisationen och inte förrän i avslutningsfasen började det växa fram en idé om hur arbetet skulle fortsätta. Detta kanske blir extra tydligt då det vänder sig till en målgrupp där det byggts upp ett förtroendekapital och skapats förväntningar på projektet.

Ambivalensen när det gäller verksamhetens placering återkommer i den planerade fortsättningen av arbetet. Verksamheten har organisatoriskt placerats inom sektionen Ekonomiskt bistånd. Motiveringen är att detta är bättre ur personalsynpunkt – de anställda i denna verksamhet får närmare till andra kollegor.

Resurser (ekonomi/personal/tid)

Inledningsvis planerades för två projektmedarbetare. Under det första året fram till december var en person anställd på heltid i Steget före. Detta var inte tillräckligt. I december 2003 förstärktes projektet med en deltidstjänst (60 %). Att en projektmedarbetare varit samma person under hela projekttiden och att hon tidigare varit tillsatt att arbeta med dessa frågor innebar att det fanns erfarenheter med från

början och det blev en kontinuitet i arbetet. Att projektet inledningsvis vilade på enbart en person innebar en sårbarhet för arbetet, t ex vid oförutsedda händelser som sjukskrivningar. Två projektmedarbetare minskade till viss del sårbarheten i projektet.

Det ”förtroendekapital” som projektmedarbetarna arbetat upp gentemot deltagarna i projektet finns hos dem och inte hos organisationen. Även om två medarbetare minskat sårbarheten så har det inte skapats en utbytbarhet i projektet (jfr Olsson 1999).

En resursbrist som tas upp är bristen på fysiska utrymmen. Man har endast haft tillgång till ett gemensamt kontorsutrymme där det varit svårt att ta emot besök av familjer. Resurser i form av tilldelning av lägenheter att använda som jourlägenheter har projektet inte haft problem med. Dock är de lägenheter man fått tillgång till små, det har varit svårt att få tillgång till stora lägenheter.

Beslutsdelegation

Den myndighetsutövning som ingått i projektet har handlat om delegation att fatta beslut om insatsen om jourlägenheten i samråd med bashandläggare, att öppna en s k ”hemlöshetsutredning” för journalföring samt att följa upp och avsluta jourlägenhetsinsatsen. Vilka mandat för biståndsbeslut som projektmedarbetarna haft har under hela projektperioden dock varit oklart. Med tiden fick man en större säkerhet och man har tagit beslut som man inte haft de formella befogenheterna till och sedan har man stämt av dessa med handläggare vid den aktuella enheten – Ekonomiskt bistånd eller Barn och Ungdom. Detta har emellertid upplevs som ett extra arbete inom projektet som inte varit helt enkelt på grund av att man fått arbeta gentemot olika enheter med egen budget. När det gäller handläggning av ekonomiska bistånd var den initiala tanken att detta inte skulle ingå i projektet utan ligga kvar hos s k bashandläggare. Under projektets gång har det dock visat sig att det vore mer praktiskt att ha denna beslutanderätt även inom projektet. Erfarenheterna av problemen med oklara mandat har inneburit att detta har gjorts tydligare inför det arbete med hemlösa familjer som fortsatt efter projektets slut. De personer som skall arbeta med hemlösa familjer kommer också att besluta om ekonomiskt bistånd skall beviljas.

Jourlägenhetsverksamheten

Arbetet i projektet har varit centrerat omkring två delar. Den ena delen har utgjorts cirka 20 jourlägenheter¹⁵ där man haft möjlighet att placera familjer som en tillfällig lösning, under det att man arbetat för att hitta andra lösningar. Jourlägenheterna har tilldelats från Stockholms stads bostadsförmedling. Lägenheterna hyrs sedan ut i andra hand av IoF vid stadsdelsförvaltningen. Antalet jourlägenheter har utökats successivt under projektets gång i relation till det behov som baserats på antal familjer på hotell. Antalet jourlägenheter har successivt ökat under projektets gång. Lägenheterna består av ett till tre rum och en lägenhet har fem rum. Vidare har projektet tillgång till ett fritidshem som har fungerat som bostad för ett par stora familjer. Då jourlägenheterna är relativt små har det inneburit en situation av trångboddhet för många av familjerna. I

---

¹⁵ Vid projektets slut hade man tillgång till 22 lägenheter.

de fall familjerna varit extremt trångbodda har man inom projektet försökt tillgodose familjernas behov genom att erbjuda en större jourlägenhet så fort någon blivit ledig. Med hjälp av jourlägenheterna har man kunnat ”ta hem” familjer som varit placerade på hotell och försökt återskapa en närhet för barnen till skolor, dagis och kompisar. Jourlägenheterna är belägna i olika delar av stadsdelen. Boendetiden i jourlägenheterna har varierat från ett par månader till ett par år med ett genomsnitt på omkring ett år. För familjerna i jourlägenheterna upprättas en individuell handlingsplan.

Ansvarsfördelningen inom förvaltningen för jourlägenheterna består i att lägenheterna administreras av vuxenhetens boendegrupp. Bostadssamordnare i boendegruppens har ansvar för kontakterna med hyresvärdar och bostadsförmedling i kontrakts- och underhållsfrågor. Projektet Steget före ansvarar för upprättandet av individuella handlingsplaner och för kontakter med de boende i lägenheterna.

Familjer remitteras till projektet från de olika enheterna vid socialtjänstförvaltningen. Vägarna in i projektet ser olika ut för olika familjer. Kriterierna är att man har behov av någon form av stöd från Familjerådgivningsenheten eller Barn och ungdom. Man får inte ha ett aktivt missbruksproblem i familjen eller att man lever under hot¹⁶. Arbets sättet har förändrats något under projektets gång. När man remitterats till projektet görs en utredning. Inledningsvis gjordes inte någon ”egen” utredning inom projektet. Men från projektets sida ansåg man att bostadsfrågan var alltför lågt prioriterad i de utredningar som gjordes vid andra enheter vid IoF och därför såg man behov av att göra en s k ”hemlöshetsutredning” i projektet, där bostadssituationen fokuseras, för att få en tydligare bild av familjens problematik. Dessa ”hemlöshetsutredningar” har man börjat göra under 2004. Tillsammans med bostadssamordnaren på förvaltningen görs sedan en bedömning om jourlägenhet inom projektet är en aktuell insats eller om någon annan lösning är möjlig. Projektmedarbetare och bostadssamordnare beslutar om detta.

Det konkreta arbetet för de två medarbetarna i projektet har bl a bestått i att göra utredningar, hembesök hos klienterna, att arrangera och delta i s k trepartssamtal med klienter och handläggare vid förvaltningen samt att upprätta handlingsplaner. Hembesök görs inom en månad efter det att en familj flyttat in i en jourlägenhet. Hembesöken har både en stödjande och en kontrollerande funktion. Hembesöken ger en bättre bild av vilket stöd familjen behöver, man kan svara på praktiska frågor som familjerna ofta har och som ofta handlar om ekonomi, t ex hur det svenska socialförsäkringssystemet fungerar. Den kontrollerande funktionen är om familjen faktiskt bor i lägenheten och att man kommer igång med en förändringsprocess och får de kontakter som behövs. I projektet har man även börjat erbjuda rådgivning i boende och hyresfrågor till familjer som varslats om uppsägning på grund av obetald hyra.

Den andra delen består av öppna kvällsträffar – Familjeträffar - som har hållits varannan torsdag under projektets gång. Dessa beskrivs vidare nedan under egen rubrik.

---

¹⁶ Detta utesluter kvinnor som utsatts för och lever under hot om misshandel, eller en ung vuxen som hotas av en förälder. Att projektet inte omfattar dessa förklaras med arbetsmodellen med jourlägenheter som inte anses vara tillräckligt skyddat. Det finns dock ändå familjer som deltar i projektet som består av ensamstående kvinnor med barn som utsatts för våld men där hotet bedömts ha upphört eller vissa fall där familjen bor kvar på hotell.

Stöd som inte direkt är kopplat till boendesituationen

Projektet har inneburit mycket stöd och hjälp till självhjälp. En av projektmedarbetarna beskriver stödet som: ”Att prata med familjerna om deras situation och hur den skall hanteras – att ta fram en strategi. Att hjälpa dem att söka själva, t ex tjata om att de måste stå i bostadskö. Folk är handlingsförlamade och behöver hjälp att ta tag i problemen. Man kan konkretisera vad man kan göra t ex när det gäller hyresskulder”. Projektet har därför handlat mycket om samhällsinformation och integrationsfrågor. S k ”anhöriginvandrare” har inte fått samhällsinformation via integrationsförvaltningen eller så har man flyttat till eget boende innan man hunnit få information.

Från sociala till medicinska förturer

En betydande del av arbetet har bestått i att stödja familjerna i ansökan om förturer på bostadsförmedlingen. Den erfarenhet man gjort i projektet är att sociala förturer inte väger lika tungt som medicinska. Sociala förturer ger oftare avslag än medicinska, även om dessa också kan vara svåra att få igenom. Detta är en anledning till att man under slutskedet av projektet började uppjobba kontakter med vårdcentralen och informerat läkare och det psykosociala teamet vid vårdcentralen om projektet. De flesta familjerna har av olika anledningar kontakter med vårdcentralen.

Familjeträffarna

En viktig del av projektet är de kvällsträffar för familjerna som deltar i projektet som man startade under hösten 2003. Dessa familjeträffar hålls varannan vecka. Denna verksamhet har sedan fortsatt under hela projektet. Ca 12-15 familjer bjuds in till dessa familjeträffar som hålls i Svenska kyrkans diakoncentrum, ungefär 8 till 9 personer från familjerna kommer till träffarna, främst kvinnor. Barnen är också välkomna. Vissa kvällar har man teman med program och andra kvällar träffas man bara för att samtala. Samtalen anses vara viktiga då man har identifierat ett problem med isolering inom denna grupp. Man kanske knappt träffar någon annan än de myndighetspersoner man har kontakt med. Att träffa andra i samma situation som man kan dela erfarenheter och även diskutera fram kreativa lösningar på olika problem är därför värdefullt. En idé som man från projektets sida tog upp vid deltidstutvärderingen var att utveckla dessa träffar till självhjälpsgrupper och fortsätta på det sättet efter projektens slut. Projektmedarbetarna har emellertid fortsatt att leda familjeträffarna och man har inte bedömt det som möjligt att flytta över ansvaret för träffarna på deltagarna, pga den utsatta situation som deltagarna befinner sig i.

Ett kvällstema i slutet av november 2003 var vardagsekonomi och skuldsanering. Stadsdelsförvaltningens budgetrådgivare pratade om hur man kan spara in pengar på t ex matinköp, hur man bör prioritera sina utgifter samt redogör för vad som händer när man inte kan betala och hur skuldsaneringslagen fungerar. Flera av de saker hon talar om är nytt för de kvinnor som deltar på träffen och de har inte fått denna information tidigare när de sökt ekonomiskt bistånd, vilket de var kritiska till.

I mars 2004 var ett politikerträffmöte inplanerat men detta blev uppskjutet till besvikelse för vissa deltagare. Istället jobbade man vidare på en lista över hemlöshetens följder som projektledarna upprättat utifrån deltagarnas erfarenheter. Under hösten 2004 återupptog man idéerna om att arbeta mot den politiska nivån i stadsdelen. Vid en av familjeträffarna deltog en politiker – en ledamot i stadsdelsnämnden. Vid detta tillfälle gjorde man upp en plan för att besöka ett nämndmöte. Vid nästkommande träff förberedde man frågor till nämndpolitikerna som handlade om de hemlösa familjernas situation. En av diakonerna följde med som stöd för de familjer som sedan deltog i nämndmötet och ställde frågor.

Ett tema som diskuterats vid familjeträffarna är hur barnens livssituation påverkas av den osäkra boendesituationen. Att leva i tillfälliga och många gånger trånga bostäder innebär praktiska problem med dagis, skolgång och det sociala livet med kamrater. Barnen kan få lov att byta dagis eller skola ofta, de vill eller kan inte ta hem kamrater eller ordna kalas när de fyller år. Om man inte vill byta dagis eller skola för barnen kan de få långa resvägar. För äldre barn kan trångboddheten medföra svårigheter att utveckla och upprätthålla en personlig integritet. De kan också ha skamkänslor gentemot kamrater för sin situation eller ta på sig skuldskänslor gentemot sina föräldrar för att man hamnat i denna situation. Dessa bilder av barnens situation stämmer väl överens med vad som beskrivits i andra studier av barn i familjer som blivit vräkta eller är hemlösa av andra anledningar (se Nilsson och Flyghed, 2004 samt Andersson och Swärd, 2004).

Genom familjeträffarna har deltagarna getts möjlighet att påverka projektet. Deltagarna har kunnat påverka inriktningen på kvällarna och teman att ta upp. I de fester som anordnas i samband med julavslutningar eller firande av andra helger har (vissa av) deltagarna varit mycket engagerade i fixande av mat och underhållning o dyl.

Familjeträffarna har också inneburit att man på ett mer informellt sätt kunnat lyfta fram olika problem såväl inför en grupp som delar liknande erfarenheter, som för de deltagande projektmedarbetarna. Dessa informella möten har inneburit för projektmedarbetarna en balansgång i rollen som myndighetsutövande socialsekreterare och lyssnande medmänniska. I vissa sammanhang – som t ex när man planerade en politisk manifestation - har projektmedarbetarna fått träda tillbaka och Diakonicenters representanter har fått ta en större roll. Denna dubbla roll som projektmedarbetarna har tas upp som en styrka för projektet, men det kan vara en svår roll att balansera.

I det fortsatta arbetet gentemot hemlösa familjer efter projektets slut ansvarar Diakonicenter för familjeträffar en gång per månad.

Vad tycker deltagande familjerna om kvällsträffarna?

I intervjuerna med familjerna framkommer några olika åsikter om familjeträffarna. För vissa familjer har gemenskapen med andra i samma situation inneburit en styrka, andra har undvikit denna identifiering med andra. För vissa av familjerna har familjeträffarna inneburit att man brutit isolering, att man kan känna gemenskap med andra och att man inte är ensam om att befinna sig i denna situation.

Det ses som positivt att man på familjeträffarna kan framföra sina åsikter och nå myndigheter och politiker. Gemenskapen med andra gör att man inte känner sig mindre värd eller isolerad. Någon vill gärna behålla dessa kontakter även om man får bostad. Andra deltar inte i träffarna. Orsaken kan vara praktiska problem, t ex att man bor för långt borta. En annan orsak som lyfts fram är det skambelagda i att vara bostadslös, man vill vara anonym och det finns en risk att någon bekant ser att man går till träffen. Någon uttryckte det som ”jag hörde liksom inte dit”.

Samarbetspartners – de som kom med och de som försvann på vägen

Under hela projekttiden har man samarbetat med Diakonicenter Oasen i Hässelby Gård som är en del av Svenska kyrkan i Hässelby. Det finns ett formellt samverkansavtal mellan Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Svenska kyrkan i Hässelby. Diakonicentrum har aviserat hur mycket tid man kan avsätta till projektet. Det rör sig och fyra timmar varannan vecka i samband med familjeträffarna. Det utgår inte några finansiella medel från stadsdelsförvaltningen till Diakonicentrum. I projektansökan finns kostnader för två diakoner på deltid 140' SEK upptagna, dessa medel har inte gått till Diakonicentrum. Projektansvariga hänvisar till en informell överenskommelse som innebär att projektet finansierat alla omkostnader i samband med familjeträffarna samt en inledande studieresa till Göteborg där diakonerna deltog. För övrigt har Diakonicentrum inte utkrävt några pengar.

Samarbetet har varit formaliserat men det har också varit en process där aktörernas olika roller blivit tydligare med tiden. Inledningsvis hade man en dålig förståelse för varandras respektive arbetssituation. Det har dock inte funnits inte några oklarheter från någon av parterna när det gäller ansvarsfördelningen mellan stadsdelsförvaltningen och diakonicentret. Stadsdelsförvaltningen har huvudansvaret enligt SoL och Diakonicentrum avsätter tid och upplåter lokal vid familjeträffarna. Ytterligare kontakter med deltagarna i Steget före har skett genom de enskilda själavårdssamtal som diakonicentret erbjuder men detta sker oberoende av projektet Steget före. Från Diakonicentrum är man tydlig med att man styrs av det kristna evangeliet och det ansvar man har gentemot de personer man möter är ett etiskt och moraliskt ansvar.

Samarbetet upplevs från bägge parter ha fungerat bra och med tiden har personliga kontakter upparbetats. Från stadsdelsförvaltningens sida ser man en fördel i att Diakonicenter har öppet och kan erbjuda ett öppet rum när stadsdelsförvaltningen har stängt. Andra fördelar med Diakonicenter som lyfts fram från förvaltningens sida är att man kan ”vara lite friare” och att kontakterna bygger på fri vilja. Vidare, att Diakonicenter kan arbeta mer informellt vilket gäller både tillgänglighet i tid och fysiskt rum. Detta har gjort att man har haft en kompletterande och avlastande roll.

Inför det fortsatta arbetet pekar man på vikten att ytterligare tydliggöra rollfördelningen mellan kyrkan och stadsdelsförvaltningen. Från stadsdelsförvaltningens sida ser man som en fördel att den diakonala verksamheten har ett nätverk som inte finns inom socialtjänsten. Från stadsdelsförvaltningens sida finns en önskan om och förväntan på att Diakonicenter skall utveckla detta nätverk med att upparbeta kontakter med andra kyrkliga församlingar med en annan religiös grund än den kristna, samt med andra ideella organisationer.

Vissa aktörer som planerades ifrån början har man inte fullföljt samarbetet med. En sådan aktör är Mångkulturellt kvinnocenter i Grimsta. Vissa informella kontakter fanns inledningsvis med kvinnocentret. Syftet med detta samarbete var att man ville starta en integrationsutbildning för kvinnor med flyktningbakgrund. En anledning till att samarbetet inte blev av anges vara tidsbrist hos kontaktpersonen vid kvinnocentret. En annan anledning har varit att fokus i projektet har varit på boendet och målgruppens fysiska och psykiska hälsa och att frågor om utbildning och arbete kommit att ligga utanför.

Hässelby-Vällingby psykiatriska öppenvårdsmottagning fanns med som samarbetspartner i projektplanen. I början av projektet fanns kontakter med en person från psykiatrin som deltog något tillfälle på familjträffarna. Kontakterna vilade på en person som hade ett eget engagemang men som var sjukskriven under en längre tid vilket gjort att kontakterna med psykiatrin legat nere. En bidragande orsak var också en omorganisation av den öppna psykiatrin som under 2004 flyttades till Hässelby vårdcentral. Vid halvtidsutvärderingen tog man upp att man planerade att återupprätta dessa kontakter. Den öppna psykiatrins roll i projektet var emellertid oklar såväl från stadsdelsförvaltningens sida som från den psykiatriska öppenvårdsmottagningen. Från projektets sida har man upplevt att det finns personer i familjerna som är i behov av psykiatrisk hjälp. Som beskrivs vidare nedan utvecklades i slutet av projektet istället kontakter med det psykosociala teamet vid Hässelby vårdcentral.

Vid deltidsvärderingen tog man upp primärvården som en part som man såg behov av att samarbeta med. Under slutfasen av projektet har man utvecklat ett samarbete med vårdcentralen i Hässelby-Vällingby och speciellt det psykosociala teamet vid vårdcentralen. Anledningen till att involvera vårdcentralen i projektet är att många av familjerna har kontakter med vårdcentralen, dels på somatiska sjukdomar, dels till exempel genom kontakter med BVC eller ungdomsmottagningen. Läkarna vid vårdcentralen kan också remittera personer till det psykosociala teamet. Att få ett läkarintyg innebär också en bättre möjlighet till att få en förtur beviljad vid bostadsförmedlingen än om man får ett intyg från socialtjänsten. Sociala förturer har i ökande grad ersatts med medicinska förturer. Att utveckla ett samarbete med vårdcentralens psykosociala team har vuxit fram som en bättre lösning än att arbeta gentemot den psykiatriska öppenvården.

I projektplanen uttrycktes en ambition att skapa bättre kontakter med hyresvärdar, samt att ha en representant för Svenska Bostäder i referensgruppen. Någon hyresvärd eller representant för fastighetsbolag har inte funnits med i projektet. När deltidsvärderingen gjordes diskuterades att försöka få med en person från Bostad Stockholm i styrgruppen. Det uttrycktes också i flera intervjuer att bostadsbolagen – Stockholmshem och Svenska Bostäder – borde finnas med som samarbetspartner. I projektet har man haft kontakter med bostadssamordnarna¹⁷ inom förvaltningen och dessa har i sin tur kontakter med bostadsförmedling och hyresvärdar. Några kontakter mellan projektet och bostadsförmedling eller hyresvärdar har inte utvecklats, genom intervjuerna kan man tolka detta som oklarheter när det gäller på vilken nivå som dessa kontakter skulle ha tagits – projektledning, förvaltningsledning eller på den politiska nivån.

---

¹⁷ De två bostadssamordnarna vid förvaltningen arbetar sektionsövergripande med det administrativa ansvaret för försöks-, tränings- och jourlägenheter. Kontakter mellan stadsdelsförvaltningen och hyresvärdar respektive bostadsförmedling ligger i bostadssamordnarnas uppdrag.

Information om projektet

Inom stadsdelsförvaltningen har projektmedarbetarna under projektets gång, och speciellt inledningsvis, haft möten med de olika enheterna och informerat om projektet. Under projektperioden har det varit en relativt stor personalomsättning vid vissa enheter vilket inneburit att man inte alltid haft information om projektet.

Vissa röster inom stadsdelsförvaltningen menar att projektet nått ut alltför bra vilket inneburit att det fått ett slags ”pull”-effekt.. Det vill säga att projektet blivit så känt att det genererar personer till stadsdelen för att det finns möjlighet att få hjälp. Om det i realiteten skett en sådan utveckling går inte att säga.

Information till deltagarna har skett när handläggare remitterat en familj till projektet. Det har också skett informellt via kontakter mellan familjer som varit aktuella för projektet.

Projektets resultat

I utvärderingsplanen ingår att se till vilka förändringar projektet har resulterat i. Dels, med avseende på gällande målgruppen och målgruppens boendestatus, samt dels vad gäller samarbete, nya arbetsformer och kostnadsbesparingar för förvaltningen.

Projektets målgrupp – när projektet de som avsågs att nå?

Projektet har nått ut till den målgrupp som man avsåg att nå enligt projektplanen och målgruppen har inte förändrats under projektets gång. Under projektets gång mars 2003 till o m februari 2005 remitterades totalt 90 familjer till projektet, det är fler familjer än vad man inledningsvis hade planerat för.

Gränsdragningarna kan dock vara svåra av vilka som skall ingå och vilka som inte skall ingå i projektet. Kriteriet som finns är att man skall vara klient vid förvaltningen, dvs att man tillhör Hässelby-Vällingbys socialdistrikt och att rätten till ekonomiskt bistånd föreligger. Det första mötet sker med ”Mottagningsgruppen” vid förvaltningen där en grundutredning görs som fastställer om familjen har rätt till bistånd och skall slussas vidare till en annan enhet. Målgruppens samlade problematik beskrivs i projektet i termer av: dålig ekonomi, tidigare hyresskulder, bristande kunskap om viktiga samhällsfunktioner. Familjernas invandrarbakgrund tas upp som ett hinder för att t ex få ett andrahandskontrakt. Även vissa (ett fåtal) familjers storlek (många barn, relativt sett) utgör ett problem när det gäller att få bostad.

Från projektets sida beskriver man familjernas situation som en krissituation. Denna krissituation tolkas som ett hinder för familjerna att själva försöka förändra sin situation. Ett exempel är att information om hur olika samhällsinstanser fungerar vara svårt att ta till sig när man befinner sig i en krissituation, vilket kan innebära att en familj kan missa att anmäla sig till bostadsköer.

Förändringar i målgruppens boendestatus till följd av projektet

Hotellboendet bland barnfamiljer har minimerats under den period som projektet bedrivits. Projektet har haft ett konstant flöde av familjer in och ut ur projektet och deras boendekarriärer har sett olika ut. Vid projektets slut hade 58 familjer bott eller var fortfarande boende i jourlägenhet. Dessa redovisas nedan i tabell 16. För de familjer som inte bott i jourlägenheterna har lösningarna sett olika ut, vissa med hjälp från projektet, andra via stöd från andra enheter vid IoF och åter andra har hittat egna boendelösningar. Boendelösningarna finns på en skala från tillfälliga till permanenta. Vid en avstämning i projektet som gjordes 30 september –04 redovisades 23 familjer som inte bott i jourlägenhet. Den vanligaste lösningen för dessa var förlängt andrahandskontrakt (10 familjer), några (fyra familjer¹⁸) hade fått förstahandskontrakt, andra lösningar var inneboende hos föräldrar (tre familjer), flytt till annan kommun (tre familjer) och tre familjer hade blivit återremitterade till projektet.

---

¹⁸ Varav en familj hade blivit två familjer i förstahandskontrakt.

Under projekttiden har 58 familjer bott i de jourlägenheter som projektet haft tillgång till. Vid projektperiodens slut 2005-02-28¹⁹ bodde 22 familjer kvar i dessa lägenheter. Av de familjer som flyttat ut från projektet har majoriteten gått vidare till förstahandskontrakt.

Tabell 16. Boende efter utflyttning från jourlägenhet, och boende i jourlägenhet.

Boende efter utflyttning från jourlägenhet	Antal	Procent
Förstahandskontrakt	28	48,3
Andrahandskontrakt	-	0
Institution	-	0
Hotell	-	0
Tränings- och försökslägenhet	6	10,3
Härbärke	-	0
Annat	2	3,5
Kvar i jourlägenhet	22	37,9
Summa	58	100

Former för samverkan mellan olika aktörer som utvecklats i projektet

Samverkan mellan stadsdelsförvaltningen och Svenska kyrkans Diakonicentrum i Hässelby gård har utvecklats. Det fanns sedan tidigare ett samarbete mellan dessa aktörer men samarbetet kring denna målgrupp och de arbetsformer som utvecklades med familjeträffarna var nytt för projektet. Samarbetet har varit en process med att lära sig varandras organisationer och arbetssätt. Samarbetet upplevs av bägge parter ha fungerat väl. Ansvarsfördelningen har varit tydlig där Diakonicenter har haft en tydligt kompletterande roll och stadsdelsförvaltningen varit den drivande aktören i kraft av projektägare och med myndighetsansvar gentemot målgruppen för projektet. Övriga samarbeten externa aktörer har inte utvecklats i projektet. Mycket av arbetet i projektet har istället varit inriktat på att skapa ett närmare samarbete kring boendefrågor mellan olika enheter inom IoF vid stadsdelsförvaltningen.

Syften och mål med projektet har tolkats på ett liknande sätt av olika aktörer men det tycks ändå olika förväntningar krocka med varandra. Hos projektmedarbetare fanns en förväntning på att projektarbetet och det faktum att projektet var en del i en större satsning skulle innebära en möjlighet till fördjupning och införskaffande av och skapande av kunskap och metoder om det aktuella området, på ett sätt som det inte finns möjlighet till inom en ordinarie tjänst. Samtidigt har man inom projektet upplevt att det från ledningens sida funnits en förväntan på snabba, ekonomiskt mätbara, besparingar.

Nya arbetsmetoder när det gäller målgruppen

Projektet har varit en arbetsprocess. En erfarenhet som gjorts är betydelsen av att skapa rutiner för samarbete mellan olika enheter inom förvaltningen innan man kan samarbeta

¹⁹ Som beskrivits tidigare har projektet fortsatt i en modifierad form under år 2005.

med andra. Mycket tid och energi i projektet har gått till att förankra det inom förvaltningen och finna dess rätta organisatoriska form. Projektet har också varit en läroprocess för stadsdelsförvaltningen när det gäller arbete med hemlöshet och boendefrågor. I deltidsvärderingen pekades på att hemlöshetsfrågan är ”osynlig” i socialtjänstens organisation. Organisationen är utformad utifrån andra kriterier såsom ålder, social problematik, ekonomiskt stöd och arbete. Bostadsproblemen blir underordnade andra kategoriseringar och hamnar utspritt på olika enheter inom stadsdelsförvaltningen. Vid projektets slut upplever medarbetarna att det blivit en bättre förståelse för problematiken men att det fortfarande finns ett motstånd till att bekräfta problematiken.

Ett konkret resultat i projektet är att man utvecklat en ny metod för handläggning och utredning – s k ”hemlöshetsutredningar”. Det mer aktiva sättet med handlingsplaner och tydligare fokus på att ”jobba ut” familjerna från jourlägenheterna har också inneburit att ett nytt arbetssätt utvecklats och boendetiden för familjer i jourlägenheter har kunnat kortats ner.

Eventuella kostnadsbesparingar i relation till projektets målgrupp

Hotellkostnader har minskat under den period som projektet varit igång. Stadsdelsnämndens totala kostnader för hotellrumsboende minskade från 2,4 mkr 2003 till 1,3 mkr under 2004. I verksamhetsberättelsen för 2004 görs den (preliminära) bedömningen att de sänkta kostnaderna kan vara ett resultat av Steget före (Hässelby-Vällingby sdf 2005, s 67). Det är dock svårt att få tydliga siffror på hur stor denna besparing har varit och vad som direkt kan kopplas till projektet.

Från och med maj 2003 förs statistik över förvaltningens kostnader för härbärgen, vandrarhem och hotell. I dessa summor finns kostnaderna för deltagarna i Steget före inkluderade, men inte särredovisade. Framst gäller detta hotellkostnaderna. Kostnaderna fluktuerar ganska kraftigt över året²⁰ men under slutet av 2003 och början av 2004 kan man dock se en neråtgående trend i hotellkostnaderna. Om denna nedgång har någon koppling till Steget före är går dock inte att säga, då hotellkostnaderna för deltagarna i projektet inte finns specificerade.

---

²⁰ De stora skillnaderna mellan månaderna (t ex mellan augusti och september) kan delvis förklaras av att kostnaderna registrerats på den efterkommande månaden.

Tabell 17. Sammantagna kostnader för härbärke, vandrarhem och hotell från maj –03 till januari –04.

Månad	Härbärke	Vandrarhem	Hotell
Maj –03	109 500	72 200	258 200
juni	92 000	71 200	199 600
juli	50 000	32 500	123 400
augusti	66 900	54 000	34 800
september	128 600	50 800	286 200
oktober	66 800	60 700	97 500
november	87 400	69 500	106 000
december	118 000	54 000	91 500
Jan –04	56 700	53 200	70 200

(Källa: Statistik från stadsdelsförvaltningen Hässelby-Vällingby)

I tabellen nedan särredovisas boendekostnader för barnfamiljer. I dessa siffror finns också de deltagande familjerna i Steget före medräknade men inte särredovisade.

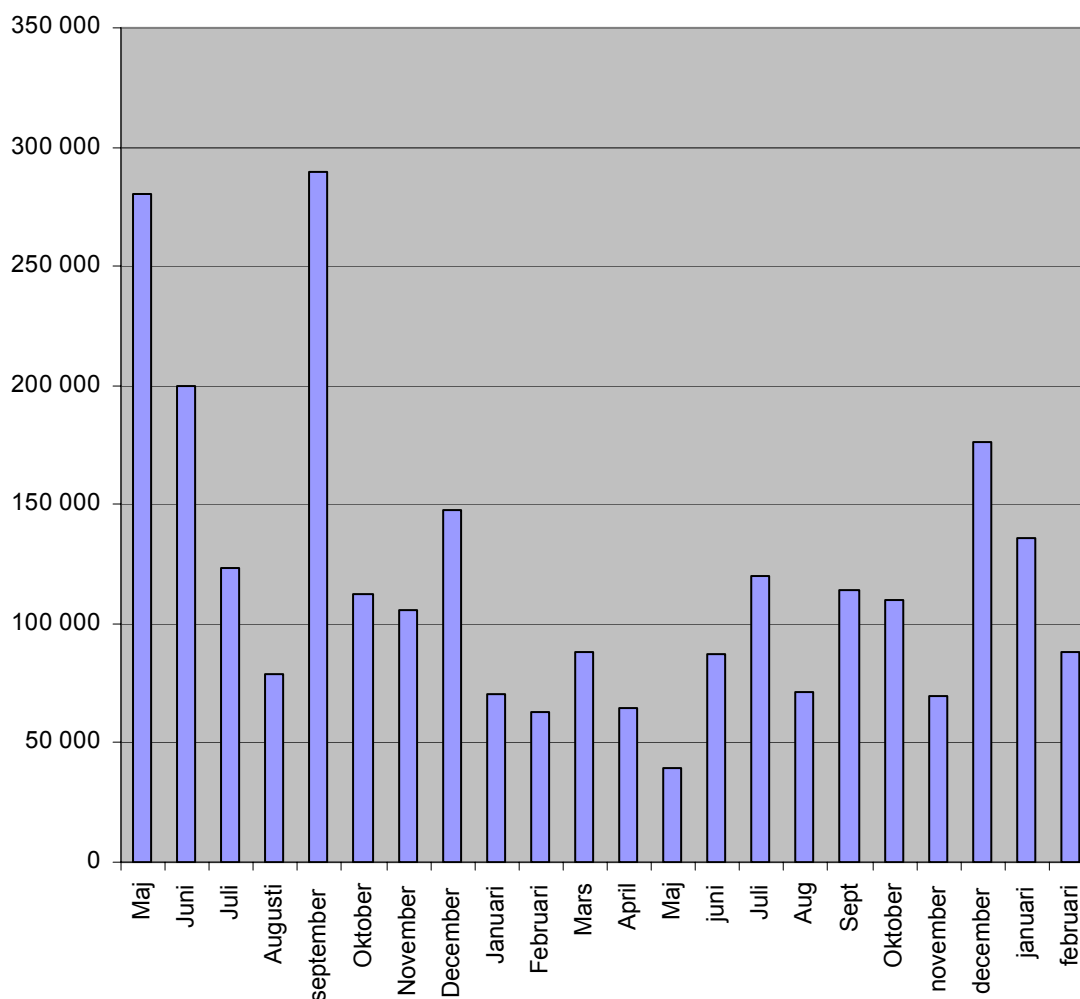
Tabell 18. Kostnader för barnfamiljers boende på vandrarhem, härbärke och hotell under maj 2003 till februari 2005.

2003	Vandrarhem	Härbärke	Hotellkostnad
maj	14 680	7 802	280 545
juni	9 165	0	199 577
juli	0	6 468	123 388
augusti	3 366	4 088	78 676
september	1 461	2 205	289 698
oktober	0	9 400	112 528
november	22 400	14 247	105 969
december	0	12 914	147 435
2004			
januari	3 480	8 260	70 239
februari	0	0	62 989
mars	8 265	8 282	88 490
april	0	0	64 256
maj	0	6 956	39 331
juni	0	0	87 504
juli	0	1 223	120 292
aug	0	11 052	71 083
sept	0	5 414	113 969
oktober	11 800	1 572	109 942
november	10 450	0	69 775
december	1 035	17 100	176 187
2005			
januari	0	2 250	135 568
februari	0	0	88 178

(Källa: Statistik från stadsdelsförvaltningen Hässelby-Vällingby)

Även i denna sammanställning fluktuerar kostnaderna markant över månaderna vilket innebär att det är svårt att dra några tydliga slutsatser om projektets kostnadsbesparande effekter. Men om man ser till redovisningen av hotellboende i ett diagram, enligt nedan, så kan man uttyda en viss nedgång i kostnaderna över tid.

Figur 2. Kostnader för barnfamiljers hotellboende under maj 2003 till februari 2005.

Sammanfattningsvis kan man dra en försiktig slutsats om att projektet har haft kostnadsbesparande effekter i och med minskade hotellkostnader. Om man ser till en enskild familj som flyttar från hotell till jourlägenhet är en uppskattad besparing omkring 7 600.-/månad.²¹

En viktig reservation till en sådan – försiktig – slutsats när det gäller effekter av Steget före på hotellkostnader är att om man ser till de 71 familjer vars uppgifter sammanställs i en enkät, så framgår det att det är cirka 1/3 av familjerna som var boende på hotell när de remitterades till projektet. Bland övriga 2/3 ser bostadsbakgrunden något olika ut. Ca 10 familjer vardera har bott inneboende, i andrahandsboenden eller i träningslägenheter, vilket för den sistnämnda gruppen innebär att man redan tidigare bodde inom

²¹ Detta baseras på en genomsnittlig kostnad för en jourlägenhet på 4 400.- och hotellkostnad per månad på 12 000.-.

socialförvaltningens sekundära bostadsmarknad.²² Några familjer bodde redan tidigare i jourlägenhet, någon kommer från kvinnojour och en mindre grupp är vräkta från förstahandskontrakt. Det ser således något olika ut i vilken grad som de deltagande familjernas boendekostnader belastade stadsdelsförvaltningen före de remitterades till Steget före. Vid projektets slut var det dock enbart ett fåtal – tre – familjer som bodde på hotell.²³

---

²² Man kan också spekulera i att bland de familjer som tidigare bott inneboende eller i osäkra andrahandskontrakt fanns risken för en avhysning som kunde resultera i hotellboende, vilket Steget före kunde bidra till att undvika.

²³ För dessa familjer hade jourlägenhetsboende inte bedömts vara en möjlig lösning.

Vad möjliggör och hindrar projektet och vilka är dess styrkor och svagheter?

I intervjuerna med representanter för stadsdelsförvaltningen och Diakonicenter ställdes frågor om vad man ansåg möjliggöra respektive hindrar projektet. Svaren är uppdelade i vad som lyftes fram vid deltidsvärderingen som gjordes efter år ett samt vad man ansåg efter år två.

Vad möjliggör projektet?

Det som ansågs *möjliggöra* projektet efter år ett var: Att projektmedarbetaren byggt upp ett förtroendekapital gentemot målgruppen och de personliga relationer som skapas. Tid tas upp som en möjliggörande faktor. Att ha möjlighet att lägga ner mer tid att arbeta med varje familj (än vad som är möjligt vid bashandläggningen) anses vara en källa till positiva resultat.

Det fanns också några åsikter om vad som skulle kunna möjliggöra projektet, men vad av detta som faktiskt görs och vad som var mer av spekulativ karaktär om vad som skulle kunna göras är oklart. Det handlade om att alla parter inom förvaltningen kan (borde kunna?) samarbeta på ett bra sätt. Att det går att förändra arbetsmetoder. Att omge sig med människor som tror på projektet. Att det nu finns två projektmedarbetare som samarbetar och kan komplettera varandra ses också som möjliggörande.

Socialstyrelsens medel ses som möjliggörande. Att staten ger kommunerna ekonomiska möjligheter till lokalt utvecklingsarbete där man också tillåts experimentera med nya metoder, ses om något positivt.

Efter år två lyfts ungefär samma saker fram: Möjligheten att få projektpengar från Socialstyrelsen. Att projektet drivits av engagerade medarbetare och att det i slutfasen också tillkom ett engagemang från chefsnivå, att t ex sektionscheferna började se en potential i arbetet.

Vad hindrar projektet?

Som *hinder* för projektet efter år ett omnämns projektformen och förvaltningens organisation (t ex att projektet placerats alltför lågt i organisationshierarkin vilket givit det alltför låg status), personliga motsättningar (som det fanns mera av i början av projektet) samt begränsade ekonomiska resurser. Begränsad frihet för projektmedarbetaren, att alltför många varit inblandade och framför inte konstruktiv kritik. Att driva projekt i sin egen organisation anses också svårt då man kan stöta på misstro och missunnsamhet; det är svårt att vara ”profet i sin hemstad”.

Efter år två tar man upp organisationen kring målgruppen och den begränsade frihet i arbetet som de ekonomiska ramarna ger utrymme för. Andra hinder har varit en organisatorisk rörighet i början, t ex när det gällde projektledning. Bostadsmarknadsläget tas upp som ett hinder för projektet, att det tar lång tid att få en bostad.

Vad är projektet styrkor.....

Som en styrka efter år ett nämns projektmedarbetaren som en engagerad person med erfarenhet att arbeta med denna målgrupp. Samt, att projektmedarbetaren har varit ihärdig i arbetet även när hon inte mötts av intresse inom förvaltningen. Personliga relationer och kontakter som utvecklas i projektet ses som en styrka lika som att man fått mycket gensvar från familjerna.

Att man är fler aktörer som har likartade erfarenheter och arbetar mot samma mål ses som en styrka och samverkan med kyrkan tas här upp som något positivt.

Bra matchning när det gäller arbetsformen i projektet tas upp som en styrka efter år två. Att man kunde gå från kaos till klarhet. En annan styrka är att det fanns personer som tidigare var engagerade i frågan. De engagerade medarbetarna lyfts fram av flera som en styrka. Att man i projektet har ”en mjukare framtoning/.../förmedlar ett mänskligare perspektiv”.

En styrka som nämns är att verksamheten har ”landat” i organisationen. Vidare nämns också som en styrka att man kunnat arbeta mer fokuserat på ett mindre antal klienter; att man haft ett helhetsperspektiv. Tiden – att kunna ägna mer tid åt varje ”ärende” tas också upp som en styrka, att man haft tid för samtal.

...och svagheter?

Stadsdelsförvaltningens organisation uppfattades efter år ett som en *svaghet* för projektet. Att projektet inte är tillräckligt genomtänkt organisatorisk. Att man inom stadsdelsförvaltningen tar tillvara på det förtroendekapital som projektmedarbetare byggt upp, och som ses som möjliggörande för projektet. En svaghet är också en dålig uppslutning i referensgruppen från andra sektioner. En svaghet när det gäller samarbetet är att kunskapen om varandras organisationer från början varit dålig. Något som också lyfts fram som en svaghet är det faktum att projektet kan inte påverka den strukturella verkligheten eller bostadsbolagens sociala patos.

Ytterligare en svaghet som nämnts är bristande kunskap om projektarbete hos projektmedarbetare. Det fanns en förväntning om att Socialstyrelsen skulle bidra till utbildning i projektarbete och att det skulle ske en utveckling genom att projektet är en del av Socialstyrelsens satsning på metodutveckling när det gäller att motverka hemlöshet. Ett sådant stöd har man saknat i projektet.

Efter år två tar man upp som en svaghet att man inte redan från början var två personer i projektet. Resursbehovet borde ha tillsatts mer formaliserat – antalet medarbetare och vilken kompetens som efterfrågades. En svaghet har varit otydligheter i projektledning, det har varit oklart på vilken nivå som olika initiativ och beslut skall tas. Att projektet var löst förankrat inledningsvis. Att informationen inledningsvis inte var tillräcklig. Omorganisationen inom stadsdelsförvaltningens, som tagit tid och inneburit en brist på kontinuitet tas upp som en svaghet för projektet.

En svaghet som framkommer tydligt är problemen i att driva arbete i projekt. Denna problematik lyftes även fram i deltidsvärderingen och kopplas till tidigare forskning om projekt. Då denna arbetsform i sig utgör en svaghet för arbetet är det intressant att utveckla detta något ytterligare. Projekt har ofta en oklar organisatorisk tillhörighet, en

provisorisk karaktär och en oviss framtid. Det är t ex sällan som arbete i projekt institutionaliseras (se Sjöholm 1996). Denna problematik har också karaktäriserat Steget före. Organisationen var länge otydlig, men förbättrades med tiden. Kortsiktigheten i projektarbetet har inneburit en osäkerhet för projektmedarbetarna och i förlängningen även för deltagarna. Det dröjde länge innan beslut togs om i vilken form arbetet skulle fortsätta efter projektets slut. Samtidigt har projektmedarbetarna byggt upp ett förtroendekapital gentemot deltagarna och det har skapats förväntningar på projektet.

I ett projekt kan man lägga fokus på en speciell fråga och det utvecklas en specifik kompetens i området. Projektmedarbetarna blir experter på sitt område. Nackdelen är att frågan kan komma att "ägas" av projektet. Problematiken blir medarbetarnas eget område och andra i organisationen lyfter över frågan på dem. Detta kan bli problematiskt för förankringen av problematiken i organisationen när projektet är slut. Från kollegor utanför projektet kan projektmedarbetare ses som alltför fokuserade på "sitt" projekt. Projektformen är en tuff form att arbeta i. Projektformen skapar känslor av avundsjuka och att man som projektarbetare är en "uppstickare" som vill göra karriär. Man hamnar lätt "utanför" i förhållande till kollegor och ledning. Det finns hela tiden förväntningar på resultat och man måste redovisa vad man gör.

Syftet att stoppa vräkningar av barnfamiljer har man inte jobbat vidare med inom projektet ram. Denna uppgift har istället lagts på en annan person vid förvaltningen.

Har projektet fått några oavsedda effekter?

De flesta intervjupersoner har inte kunnat se några oavsedda effekter av projektet, men vissa saker som man inte sett från början har lyfts fram.

Ett nytt sätt att se på problematiken har utvecklats inom projektet. "Man bör tänka på problemen i termer av kris och krishantering. Familjerna befinner sig i en krissituation". Om krissituationen är grunden till bostadsproblemen eller om dessa uppkommit eller förvärrats av bostadsproblemen är en fråga som inte går att svara på här. Men erfarenheter från projektet är att en familj i kris har svårt att finna vägar ut ur sin situation. Man har t ex svårt att ta till sig information och att söka hjälp.

Projektet har lyft fram problemet med att många handläggare är engagerade i en och samma familj. Projektet har tydliggjort att det finns ett behov av samordning och att färre handläggare arbetar med en och samma familj. Det har också inneburit att när det kommit nya grupper som sökt hjälp så har det funnits en upparbetad verksamhet som passat.

Från förvaltningens sida lyfts en nackdel fram som innebär att det kan sprida sig till andra stadsdelar att det finns tillgång på jourlägenheter. Det kan göra att personer från andra stadsdelar söker sig till Hässelby. Om projektet har haft någon sådan dragningskraft går inte att svara på utifrån denna utvärdering.

Har brukarna (målgruppen) haft möjlighet att påverka projektet?

Det är främst genom familjeträffarna på Oasen som gett deltagarna en möjlighet för deltagarna att påverka projektet. De kan där agera som en påtryckningsgrupp och peka

på vad som är viktigt för dem att ta upp. Det som deltagarna främst kan påverka är innehållet på familjeträffarna. Någon reell brukarmedverkan har inte förekommit i projektet. Deltagarna har t ex inte haft möjlighet att påverka projektets utformning eller inriktning, då man inte varit representerade i styr- eller referensgrupp.

Efter projektet

Projektet har implementerats i stadsdelsförvaltningens ordinarie verksamhet, i en något modifierad form och med en ny organisatorisk och fysisk placering. Det fortsatta arbetet har en tydligare arbetsdelning med Diakonicenter som har tagit ansvar för att driva familjeträffarna vidare en gång per månad. Det mer informella arbetet som ligger utanför stadsdelsförvaltningens direkta ansvarsområde har således lags över på aktören utanför förvaltningen. I det fortsatta arbetet har ett samarbete startats med vårdcentralen i Hässelby-Vällingby.

Vilken hjälp anser sig familjerna ha fått från projektet?

Den konkreta hjälp som de intervjuade familjerna sammantaget lyfter fram att de fått från Steget före är att få tillgång till en jourlägenhet och i kontakter med förturshandläggare. Man har också fått hjälp med att överklaga avslag på förtursansökan. Vissa av familjerna uttrycker att man inte fått någon konkret hjälp från projektet men att det har öppnat en möjlighet att prata om situationen. Projektet har för vissa inneburit att man känner delaktighet och samvaro med andra och mindre ensam i sin situation, man kan se att andra också kan ha en sån situation som man befinner sig själv i.

Bemötandet från projektmedarbetarna lyfts fram som något mycket positivt, när man jämför med andra sätt som man blivit bemött på stadsdelsförvaltningen. Bemötandet i projektet kopplar man till projektmedarbetarna. Projektmedarbetarna lyfts fram som hjälpsamma och möjliga att prata med, ”hon försöker hjälpa mig i alla fall”.

Slutsatser och diskussion

Vilka slutsatser kan man då dra från utvärderingen, kan Steget före betraktas som ett lyckat projekt? Svaret blir både positivt och negativt beroende på genom vilka glasögon man betraktar projektet. Syfte och mål för projektet har varit flerfaldigt och utvärderingen har ställt ett relativt stort antal frågor, utifrån ett tvådelat syfte att dels beskriva och analysera projektets organisation och resultat; dels att lyfta fram målgruppen för projektet; de hemlösa barnfamiljerna och deras problematik.

Projektet hade en snabb uppstart. Målgruppen för projektet var tydligt identifierad, arbetet var redan påbörjat och kunde fortsätta i projektformen med samma person. På detta sätt fanns en kontinuitet i arbetet.

Projektets organisation har varit problematisk, vilket detta projekt delar med vad som tidigare framkommit i studier av projekt. De organisatoriska problemen kan sammanfattas i otydligheter på ett antal punkter:

- projektets placering inom förvaltningen och projektledning.
- ansvarsfördelning mellan projektledare och projektmedarbetare.
- beslutsmandat för projektmedarbetare.
- arbetsfördelning mellan projektet och övriga enheter.
- styrgruppens roll.

Oklarheter i ansvarsfördelning kan kopplas till själva projektformen. I projekt kan man lägga fokus på en speciell fråga och det utvecklas en specifik kompetens i området. Projektmedarbetarna blir experter på sitt område, vilket ger ett mervärde. Nackdelen är att frågan kan komma att "ägas" av projektet och andra i organisationen lyfter över frågan på projektmedarbetarna. Detta kan bli t ex bli problematiskt för förankringen av arbetet i organisationen när projektet är slut. Det kan också göra projektarbetet betungande. Sådana erfarenheter lyfts fram i samband med Steget före.

Projektet har blivit mycket personbaserat – på gott och ont – då projektmedarbetarna får bära både projektets framgångar och motgångar. Projektmedarbetarna har byggt upp ett speciellt förtroendekapital i förhållande till deltagarna i projektet och i konstellationen av deras namn har fått beteckna projektet blivit mera känt än projektnamnet. Det har dock skapat en begränsad utbytbarhet i projektet, speciellt som det under hela det första året drevs av en person. Sårbarheten minskade något under det andra året när projektet drevs av två personer.

Projektet har lyckats med att uppfylla huvudparten av syften och mål. I projektet har stadsdelsförvaltningen samarbetat med Svenska kyrkans Diakonicenter i Hässelby gård. Samarbetet har fungerat väl och ansvarsfördelningen mellan aktörerna har varit tydlig i projektet. Andra frivilliga organisationer eller tilltänkta aktörer har dock inte funnits med som samarbetsparter. Frånvaron av en bredare medverkan av aktörer innebär att man kan ifrågasätta om projektet levtt upp till det helhetsperspektiv som lyfts fram som en styrka. En brist i projektet i detta sammanhang är att man inte lyckats involvera någon bostadsmarknadsaktör, vilket borde varit väsentligt då utgångspunkten för projektet är avsaknad av bostad på den reguljära bostadsmarknaden.

Till stor del har projektet bidragit till att utveckla samarbete mellan olika enheter inom stadsdelsförvaltningen. Att målgruppen utgjorts av familjer har inneburit en situation där familjemedlemmarna har haft kontakter med många socialsekreterare i olika ärenden, vilkas insatser inte varit koordinerade. Detta har förbättrats med projektets sätt att arbeta med hela familjer. Genom projektet har man också utvecklat nya arbetsformer genom att göra sk ”hemlöshetsutredningar” av familjerna.

Målet att stoppa vräkningar har nedtonats i projektet då vräkningar inte visat sig vara det huvudsakliga problemet för barnfamiljernas bostadsproblem. Man har därför inte jobbat specifikt med detta i projektet.

Ett viktigt mål med projektet var att minimera hotellboendet för hemlösa barnfamiljer. Bakgrunden till detta mål var dels ekonomisk – att placera hemlösa familjer på hotell är mycket kostsamt för stadsdelsförvaltningen. Dels ansågs hotellboende innebära en dålig social situation speciellt för barnen i familjerna. Det är dock svårt att utifrån utvärderingen ge ett tydligt svar på om detta mål uppfyllts. Hotellkostnaderna har minskat under den projektiden. På grund av att det varit svårt att ta fram uppgifter om kostnader direkt relaterade till de familjer som deltagit i projektet är det också svårt att relatera besparingarna till Steget före. Det verkar dock rimligt att anta att projektet haft betydelse för nedåtgången i hotellkostnader. Hotellboendet har minimerats och vid projektets slut var det enbart ett ytterst fåtal familjer som bodde på hotell.

Den huvudsakliga arbetsmodellen för projektet har varit jourlägenhetsverksamheten. På detta sätt har man kunnat erbjuda familjerna en tillfällig lösning som dock varit mer stadigvarande än hotellboende. Ambitionen har sedan varit att ”jobba ut” familjerna från jourlägenheterna. Jourlägenheterna har haft ett flöde av familjerna in och ut och en betydande andel har gått vidare till ett förstahandskontrakt. Det innebär att drygt 1/3 av de 90 familjerna som deltagit i projektet hade gått vidare till ett förstahandskontrakt och övriga 2/3 fanns i mer eller mindre tillfälliga boendelösningar när projektet avslutades (varav 22 i projektets jourlägenheter).

Projektets familjeträffar har skapat ett forum för kontakter. Hur stor betydelse träffarna har haft för kontakter med det övriga samhället är oklart. Men däremot har det för vissa av familjerna varit ett viktigt forum för att bryta isolering och träffa andra i samma situation och få ta del av andras erfarenheter. För deltagarna har det funnits inslag av ”hjälp till självhjälp” även om de initiala idéerna om att utveckla familjeträffarna till en självhjälpsgrupp fick läggas på hyllan. Träffarna har skapat förutsättningar för deltagarna att driva frågor på egen hand, vilket tillfället med en gemensam politisk aktion gentemot stadsdelsförvaltningen är ett exempel på. Träffarna har underlättat kontakter mellan deltagarna och stadsdelsförvaltningen genom att vara ett mer informellt fora. Man har också kunnat få och ge information till deltagarna. På detta sätt har Steget före även haft karaktären av ett integrationsprojekt med information om hur olika samhällsinstitutioner fungerar. Den nackdel man kan lyfta fram är att det enbart är en selektiv del av familjerna som nås med informationen via familjeträffarna. Detta forum har inte heller passerat alla familjer. Vissa har haft praktiska problem att delta och för andra har det funnit en mental barriär i det att man inte vill identifiera sig som ”hemlös”. Dessa kvällsträffar har dock varit de deltagande familjernas enda möjlighet att ha inflytande på projektet, någon övrig brukarmedverkan har inte förekommit i Steget före

Om man istället vänder blicken mot de familjer som deltagit i projektet och deras problematik så framträder en mer negativ bild av vilka möjligheter som ett tidsbegränsat och individfokuserat projekt som Steget före har att förändra situationen på längre sikt. Kan projektet erbjuda några nycklar in på bostadsmarknaden?

Målgruppen hemlösa barnfamiljer och det som framträder som karaktäristiskt för dessa familjer med två ”typer” av familjer – ensamstående kvinnor med barn och familjer med invandrabakgrund, samt kombinationen av dessa, d v s ensamstående kvinnor med invandrabakgrund, har uppmärksammat i den senare tidens forskning inom hemlöshets/bostadslöshetsområdet.

Det har inte funnits utrymme i utvärderingen att göra någon djupare studie och analys av bakgrunden till familjernas hemlöshet. Vad materialet visar är att bland de svenskfödda familjerna är vräkning något vanligare som bakgrund till bostadsproblemen än bland familjerna med invandrabakgrund. Bland de senare familjerna är det tydligt att man inte har eller haft någon förankring på bostadsmarknaden, utan bott i olika former av osäkra andrahandsboenden eller inneboende. Tiden i bostadskö är för kort för att få ett erbjudande om en bostad och man lever inte upp till kraven på den öppna bostadsmarknaden som ställs såväl för förstahands- som för andrahandskontrakt när det gäller inkomstnivå, arbete och bostadsreferenser.

Enkätmaterial och intervjuerna pekar på komplexa samband mellan hemlösheten och bristande resurser eller brist på förankring på andra arenor. I intervjuerna lyfts en ”moment 22” situation fram när det gäller förankring på bostads- respektive arbetsmarknaden, mellan bostadslöshet och arbetslöshet. En ekonomiskt svag situation och brist på förankring på arbetsmarknaden utgör ett hinder för ingången till bostadsmarknaden. Detta innebär att bostadsfrågan inte kan betraktas isolerat utan även måste ses i relation till arbetsmarknaden.

Materialet reser också en ”hönan eller ägget” fråga mellan en situation av hemlöshet och sociala problem. Sociala problem kan vara en bakgrundsfaktor till hemlöshet på den individuella nivån men det gäller målgruppen för Steget före är det främst brister på bostadsmarknaden som lyfts fram som förklaring till hemlösheten och den omvända situationen träder fram. Situationen av hemlöshet för med sig andra problem - sociala, psykiska och somatiska. Om man lyfter upp detta resonemang till en strukturell nivå utkristalliserar sig ett mönster där brister på bostadsmarknaden skapar klienter för socialtjänsten (och den psykiatriska och somatiska vården).

Det är svårt att utifrån det material som tagits fram i utvärderingen dra slutsatser om förekomsten av en strukturell diskriminering på bostadsmarknaden. Det saknas t ex en studie av bostadsmarknadsaktörers agerande. Som också påpekats i tidigare studier så sker sällan diskriminering öppet utan bevisen blir mer ”anekdotiska”. Det lyfts dock fram vissa uppfattningar om att en utomnordisk bakgrund kan utgöra ett hinder på bostadsmarknaden. Det faktum att majoriteten av familjerna som har en svag förankring på bostadsmarknaden och på andra arenor har utomnordisk bakgrund innebär att utvärderingen pekar på vikten av göra fortsatta studier inom dessa områden.

I projektet angrips hemlöshetsfrågan på den individuella nivån – de hemlösa familjerna utgör enskilda fall hos socialtjänsten där man försöker hitta enskilda lösningar. Hemlösa

familjer passar inte heller in i ”normen” för eller ”standardberättelserna” om hemlösa som i mångt och mycket fortfarande är en ensamstående man med missbruks- och/eller psykiska problem (se t ex Swärd 2003). Systemet med tränings- och försökslägenheter är t ex vanligtvis utformat för denna grupp av klienter. Samtidigt är det tydligt i projektet att målgruppens samlade problem är en del av en strukturell problematik som handlar om bostadsbrist, hyresvärdars krav och/eller en eventuell strukturell diskriminering på bostadsmarknaden.

Hemlöshet/bostadslöshet blir en komplicerad problematik för socialtjänsten. Nedmonteringen av den sociala bostadspolitiken under 1990-talet har inneburit att bostadsfrågan alltmer kommit att bli socialtjänstens ansvar enligt SoL. Hemlöshet är följaktligen en central problematik för socialtjänsten och man är en del av en växande sekundär bostadsmarknad med olika former av specialkontrakt. (Steget före är en del av den sekundära bostadsmarknaden). Trots detta är frågan ”osynlig” i socialtjänstens organisation som är utformad utifrån andra kriterier såsom ålder, social problematik, ekonomiskt stöd och arbete. Bostadsproblemen blir underordnade andra kategoriseringar och hamnar utspridd på olika enheter inom socialtjänsten.

Slutligen kan man konstatera att projektet Steget före tydligt belyser den kommunala socialtjänstens dilemma av att ha det yttersta ansvaret för individerna och erbjuda olika former av mer eller mindre tillfälliga lösningar eller hjälpa individer att få nycklar till bostadsmarknaden. Men, att man saknar makt eller verktyg att påverka de strukturella förutsättningarna på bostadsmarknaden där gränshinder för individer och familjer skapas.

Referenser:

- Andersson, G. och H. Swärd (2004) Barn utan hem. Rapport från ett pågående projekt. *Ds 2004:41*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Barnombudsmannen. *FN:s konvention om barnets rättigheter*. www.bo.se/adfinitiy.aspx?pageid=55 27/1-05.
- Beijer, U. (1998) Hemlösa kvinnor i Stockholm. *FoU-rapport 1998:7*. Stockholm: Resursförvaltningen för skola och socialtjänst.
- Beijer, U. (2000) På männens villkor – om hemlösa kvinnor i Stockholm. I Runquist, W. & H. Swärd (red.) *Hemlöshet*. Stockholm: Carlssons.
- Boverket (2005a) Trender på bostadsmarknaden. *Planera Bygga Bo 3/05*.
- Boverket (2005b) Bostadsmarknadsläge och förväntat bostadsbyggande 2005. (www.boverket.se/novo/filelib/arkiv05/bme2005/bostadsmarknadslage.pdf) 2005-06-22
- Borevi, K. (2001) Bostadspolitiken och frågan om bostadssegregationen. I Lindbom, A. (red). *Den nya bostadspolitiken*. Umeå: Boréa.
- Daly, G. (1996) *Homeless. Policies, strategies and lives on the street*. London and New York: Routledge.
- Ds 2004:41*. Ekonomiskt utsatta barn. Socialdepartementet, Regeringskansliet. Stockholm: Fritzes.
- Feantsa (2002) Homeless in Europe. *Winter edition*.
- Edgar, B. och J. Doherty (eds.) (2001) *Women and homelessness in Europe: pathways, services and experiences*. Bristol: Policy Press.
- Edgar, B., Doherty, J. och H. Meert (eds.) (2002) *Access to Housing. Homelessness and vulnerability in Europe*. Bristol: Policy Press.
- Edgar, B., Doherty, J. och H. Meert (eds.) (2004) *Immigration and Homelessness in Europe*. London: Policy Press.
- Finne, E. (2003) Statistik över missbrukare, hemlösa och psykiskt störda i Stockholm år 2001. Stockholm stads socialförvaltning, FoU-enheten. *Rapport 2003:6*.
- Flyghed, J. (1994) *Värden, kronofogden, socialtjänsten och de vräkta*. Opublicerad rapport. Socialstyrelsen.
- Gullberg, A. och M. Börjeson (2000) Att undersöka grupper i svaga positioner på bostadsmarknaden. I Runquist, W. och H. Swärd (red) *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Gunnarsson, E. (2000) Könsperspektivet i forskningen om socialbidrag och fattigdom. *Socialvetenskaplig tidskrift* nr 1-2, s 57-71.
- Hopper, K. (1991) Homeless Old and New: The Matter of Definition. *Housing Policy Debate*, Vol 2, Issue 3, s 757-813.
- Hässelby-Vällingby sdf. (2005) Verksamhetsberättelse med bokslut för år 2004 för Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd. Tjänsteutlåtande 2 februari 2005.
- Integrationsverket (2002) *Vardagsdiskriminering och rasism i Sverige. En kunskapsöversikt*. Integrationsverkets rapportserie 2002:13.
- Järvinen, M. (1993) *De nye hjemløse. Kvinder, fattigdom og vold*. Holte: Forlaget SOCPOP.
- Järvinen, M. (2004) *Hejmløse flygtninge og invandrere*. Köpenhamn: Hans Reizels Forlag.
- Lindbom, A. (2001) Bostadspolitiskt systemskifte. I Lindbom, A. (red). *Den nya bostadspolitiken*. Umeå: Boréa.
- Lag (2003:460) om etikprovning av forskning som avser människor §16 och §17*.

- Löfstrand, C. (2005) *Hemlöshetens politik. Lokal policy och praktik*. Stockholm: Égalité.
- Molina, I. (2005) *Ojämnt boende. Ett forskningslägesrapport om rasifiering och diskriminering på bostadsmarknaden*. Forskningsrapport (kommande). Gävle: Uppsala universitet, IBF.
- Nilsson, A. och J. Flyghed (2004) *Tryggare kan ingen vara? Ds 2004:41*. Stockholm : Socialdepartementet, Regeringskansliet : Fritzes offentliga publikationer.
- Olsson, L-E. (1999) *Från idé till handling. En sociologisk studie av frivilliga organisationers uppkomst och fallstudier av: Noaks Ark, 5i12-rörelsen, Farsor och Morsor på Stan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Passaro, J. (1996) *The Unequal Homeless. Men on the Streets, Women in their Place*. New York: Routledge.
- Patton, M.Q. (1997) *Utilization-Focused Evaluation. The New Century Text*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Patton, M.Q. (1980) *Qualitative Evaluation Methods*. Beverly Hills: SAGE Publications.
- Popoola, M. (1999) *Trångbott i herrgårdsmiljö. En rapport om trångboddhet på Herrgården*. Malmö: IMER, Malmö högskola.
- Popoola, M. (2001) *Hyresvärdarnas inflytande över segregationen*. I Magnusson, L. (red.) *Den delade staden*. Umeå: Boréa.
- Regeringsuppdrag S2005/684/ST*. Uppdrag om fortsatt utvecklingsarbete mot hemlöshet. Socialdepartementet 2005-01-27.
- Roman, C. (2004) *Familjen I det moderna. Sociologiska sanningar och feministisk kritik*. Malmö: Liber.
- Sahlin, I. (1992) *Begreppet hemlös. En kritisk granskning av använda definitioner*. Karlskrona: Boverket.
- Sahlin, I. (1996a) (red) *Projektets paradoxer*. Lund: Studentlitteratur.
- Sahlin, I. (1996b) *På gränsen till bostad. Avvisning, utvisning, specialkontrakt*. Lund: Arkiv förlag.
- Sahlin, I. (2000) *Den sekundära bostadsmarknaden och dess betydelse för 1990-talets hemlöshet*. I Runquist, W. och H. Swärd (red.) *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*.
- Sahlin, I. (2004) *Policy update 2004, Sweden*. European Observatory on homelessness. Göteborgs universitet: Sociologiska institutionen.
- Sahlin, I. (2002) *Invandring och hemlöshet. Nationell rapport från Sverige*. Bryssel: FEANTSA.
- Sahlin, I. (2005) *Access to Decent Housing in Sweden for Immigrants and Minorities. Policy Measures for Housing for Immigrants and Ethnic Minorities. National Report from Sweden*. Göteborgs universitet: Sociologiska institutionen.
- Sjöholm, C. (1996) *Projektets visioner och verkligheter*. I Sahlin, I. (red) *Projektets paradoxer*. Lund: Studentlitteratur.
- Socialtjänstförvaltningen*. Staben. Rapport om barnfamiljer i Stockholm som saknar fast bostad. Bilaga 1. Tjänsteutlåtande 2004-11-15.
- Socialtjänstlagen*. SFS nr: 2001:453. 1 kap § 2.
- Socialstyrelsen (2000) *Hemlösa i Sverige 1999. Vilka är de och vilken hjälp får de? Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 2000:1*. SOU 1996:156. Bostadspolitik 2000 – från produktions- till boendepolitik. Stockholm: Fritzes.

- SOU 2001:95. Att motverka hemlöshet. En sammanhållen strategi för samhället. Slutbetänkande av Kommittén för hemlösa. Stockholm: Fritzes.*
- SOU 2003:75. Etablering i Sverige - möjligheter för individ och samhälle. Betänkande av utredningen om flyktingmottagande och introduktion. Stockholm: Justitiedepartementet.*
- SOU 2005:69. Sverige inifrån - Röster om etnisk diskriminering. Stockholm: Justitiedepartementet. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering.*
- Swärd, H. (1998) *Hemlöshet. Fattigdomsbevis eller välfärdsdilemma?* Lund: Studentlitteratur.
- Swärd, H. (2003) Ord och bild från samhällets botten. I Meeuwisse, A. & H. Swärd (red.) *Den ocensurerade verkligheten i reportage, bild och undersökningar.* Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Thörn, C. (2004) *Kvinnors plats(er) – bilder av hemlöshet.* Stockholm: Égalité
- Turner, B. (2000) Hemlöshet och bostadspolitik för alla. I Runquist, W. och H. Swärd (red.) *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller.* Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Verksamhetsberättelse med bokslut för år 2002 för Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd. Dnr 102-060-2003. Utsänt ärende nr 15-2003. SDN 2003-02-18.

Bilaga 1

Deltagande familjer i projektet Steget före

Kod:

Redovisningen är gjord av:

Namn: _____ Tel: _____

E-post: _____

Datum: _____

---

1) Ange ålder, kön samt i vilket land personen är född (på de personer som ingår i hushållet)

Person 1: Född år _____ Kön _____
Födelse land _____

Kom till Sverige år: _____

Person 2: Född år _____ Kön _____
Födelse land _____

Kom till Sverige år: _____

Barn i hushållet:

Barn 1: Född år _____ Kön _____
Födelse land _____

Barn 2: Född år _____ Kön _____
Födelse land _____

Barn 3: Född år _____ Kön _____
Födelse land _____

Barn 4: Född år _____ Kön _____
Födelse land _____

Barn 5: Född år _____ Kön _____
Födelse land _____

2) Personens högsta utbildning (gäller de vuxna i hushållet)

Person 1:

Person 2:

- Grundskola eller motsvarande
- Gymnasium eller motsvarande
- Yrkesutbildning
- Universitet/högskola
- Annat: _____

- Grundskola eller motsvarande
- Gymnasium eller motsvarande
- Yrkesutbildning
- Universitet/högskola
-

Annat: _____

---

3) Personens inkomstkälla (gäller de vuxna i hushållet)

Person 1:

Person 2:

- Förvärsarbete _____ %
- Egen företagare
- Studerande/CSN

- Förvärsarbetande _____ %
- Egen företagare
- Studerande/CSN

- Föräldrapenning
  - Underhållsstöd
  - Barnbidrag
  - Bostadsbidrag
  - Sjukbidrag/sjukpension
  - A-kassa/Alfa-kassa
  - Aktivitetsstöd
  - Introduktionsersättning
  - Försörjningsstöd
  - Sjukpenning
  - Annat: _____
- Annat: _____

- Föräldrapenning
- Underhållsstöd
- Barnbidrag
- Bostadsbidrag
- Sjukbidrag/sjukpension
- A-kassa/Alfa-kassa
- Aktivitetsstöd
- Introduktionsersättning
- Försörjningsstöd
- Sjukpenning
-

Sammanlagd inkomst 200 : _____ varav försörjningsstöd _____

4) Personens sysselsättning (gäller de vuxna i hushållet)

Person 1:

Person 2:

- Förvärsarbetande
  - Egen företagare
  - Studerande/CSN
  - Tjänstledig/barnledig
  - Pensionär
  - Sjukpensionär
  - Arbetsökande
  - Sjukskriven
  - Arbetar i det egna hushållet
  - Annat: _____
- Annat: _____

- Förvärsarbetande
- Egen företagare
- Studerande/CSN
- Tjänstledig/barnledig
- Pensionär
- Sjukpensionär
- Arbetsökande
- Sjukskriven
- Arbetar i det egna hushållet
-

5) Sammanfattande beskrivning av familjens inkomster och sysselsättning under de senaste åren

---

---

6) Hinder för att arbeta

Person 1:

Person 2:

- Språksvårigheter
  - Fysisk ohälsa
  - Psykisk ohälsa
  - Missbruk
  - Annat: _____
- Annat: _____

- Språksvårigheter
- Fysisk ohälsa
- Psykisk ohälsa
- Missbruk
-

---

7) **Pågående vårdkontakt**

Person 1:

- Vårdcentral
 Psykiatri
 Annat: _____
Annat: _____

Person 2:

- Vårdcentral
 Psykiatri

---

8) **Var bodde familjen när de blev remitterade till Steget före (OBS!!! Ange typ av boende t ex träningslägenhet, hotell samt adress och hur lång tid)**

- Förstahandskontrakt eller hus
 Inneboende
 Andrahandskontrakt
 Institutionsboende inom SiS, socialtjänst eller sjukvård
 Hotell
 Tillfälligt boende hos anhörig eller bekant
 Kvinnojour
 Härbärge
 Träningslägenhet/försökslägenhet
 Inget boende ("uteliggare")
 Annat

Om annat ange vad:

_____

Adress: _____

Hur länge hade de bott där? (ange antal år och månader): _____

---

9) **Hur länge har familjen bott i Hässelby-Vällingby?**

_____

---

10) **Är familjen folkbokförd i Hässelby-Vällingby**

- Ja, sedan _____ Nej Är folkbokförd i _____
-

11) **I vilken kommun/stadsdel (i Stockholm) bodde familjen innan de innan de kom till Hässelby-Vällingby**

_____

---

12) **Hur lång tid har familjen varit registrerad i Bostad Stockholms bostadskö?**

---

13) **Beskrivning av familjens flyttmönster under de senaste 5 åren:**

_____
_____
_____
_____

14) Sedan när är familjen aktuell vid socialförvaltningen i Hässelby-Vällingby: _____

15) Anledning till varför familjen är aktuellt för projektet Steget före (Flera markeringar möjliga)

- Hyresskulder
- Störande beteende
- Missbruk
- Ändrade familjeförhållanden
- Oplanerad inflyttning till kommunen
- Annat

Om annat ange vad:

_____

Annan problematik inom familjen: (t ex psykiska eller somatiska sjukdomar).

_____

16) Har familjen varit bostadslös tidigare ?

- Ne
- Ja

När? _____

Av vilken/vilka anledning(ar)?

_____

17) Antal kända vräkningar? (skriv siffror)

_____

18) Anledning till vräkning?

- Obetald hyra
- Störande levnadssätt
- Vanvård av lägenhet

19) Hur många kontakter har personen/familjen haft med socialförvaltningen i Hässelby-Vällingby under det senaste året?

Fr o m _____ t o m _____ Antal kontakter _____

_____

---

20) Vilken/vilka enheter vid socialförvaltningen har personen/familjen haft kontakt med?

Person och enhet:

---

21) Hur många olika socialsekreterare har familjen träffat vid dessa möten?

Antal socialsekreterare/ familjemedlem

---

22) Vilka frågor har diskuterats vid dessa möten?

---

23) Har familjen (el vissa familjemedlemmar) deltagit i s k ”trepartssamtal”?

- Nej
 Ja

Vid vilka tillfällen och med vilka aktörer involverade?

Vilka frågor diskuterades vid dessa trepartssamtal:

---

24) Vilka insatser behövde socialsekreterare genomföra under tiden då familjen deltog i projektet?

---

25) Vilka insatser har familjen fått från socialförvaltningen innan projektet?

---

26) Vilka insatser har familjen fått från socialförvaltningen under projektets gång?

---

27) Har familjen fått besked om när de kan få ett förstahandskontrakt?

- Ja
 Nej

28) Vilken typ av bostad har ordnats för familjen inom projektet Steget före.

- Förstahandskontrakt eller hus
 Inneboende
 Andrahandskontrakt
 Institution
 Hotell
 Härbärke
 Träningslägenhet
 Jurlägenhet
 Annat

Om annat ange vad:

Adress: _____

29) Behöver familjen insatser i detta boende, i sådana fall vilka? (t ex stöd i boendet, tillsyn, behandling etc.):

---

30) Har familjen fått en bostad under projektets gång men utan hjälp från projektet (har man ordnat sitt boende på egen hand)

Ja

Hur? _____

Nej

Om ja, vilken typ av bostad ?

- Förstahandskontrakt eller hus
- Inneboende
- Andrahandskontrakt
- Institution
- Hotell
- Härbärke
- Träningslägenhet
- Jurlägenhet
- Annat

Om annat ange vad:

_____

31) Har familjen haft fortsatt behov av annat stöd. Vilket:

_____

_____

32) Familjen har flyttat från Hässelby-Vällingby till:

_____

33) Familjen har avskrivits från projektet datum: _____

Anledning: _____

_____

Kommentarer:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____